

تدوین مدل نظری آموزش جنسی بر اساس اندیشه اسلامی

Developing a Theoretical Model of Sex Education Based on Islamic Thought

✍ **نوید خاکبازان** / استادیار دانشکده روان شناسی و علوم تربیتی دانشگاه ادیان و مذاهب، قم، ایران
علی ابوترابی / استادیار گروه روان شناسی مؤسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی، قم، ایران
حمید رفیعی هنر / استادیار پژوهشگاه علوم و فرهنگ اسلامی، قم، ایران

✉ **Navid Khakbazan** / Assistant Professor, Faculty of Psychology and Educational Sciences, University of Religions and Denominations, Qom, Iran
n.khakbazan@urd.ac.ir

Ali Aboutorabi / Assistant Professor, Department of Psychology, Imam Khomeini Educational and Research Institute, Qom, Iran

Hami Rafiei Honar / Assistant Professor, Research Institute of Islamic Sciences and Culture, Qom, Iran

Abstract

This study aimed to develop a theoretical model of sex education based on Islamic thought and to assess its validity. This research employed both qualitative and quantitative methods. In the qualitative section, relevant texts were collected using 48 related keywords, resulting in the selection of 2873 verses, hadiths, and statements from Muslim scholars after the screening stages. Grounded theory was used for text analysis. Through purposeful sampling, 766 codes were identified in the open coding stage, 78 axial codes in the first stage, 13 axial codes in the second stage, 4 selective codes as major categories, and 1 core category, leading to the development of the theoretical model of sexual education based on Islamic thought. In the quantitative section, the content validity index of the model was

چکیده

هدف پژوهش حاضر تدوین مدل نظری آموزش جنسی بر اساس اندیشه اسلامی و سنجش میزان روایی آن بود. با توجه به هدف، این پژوهش دارای دو روش کیفی و کمی بود. در بخش کیفی، در قسمت جمع آوری متون ابتدا با استفاده از روش حوزه های معنایی به وسیله ۴۸ کلیدواژه مرتبط جمع آوری شده، ۲۸۷۳ آیه، حدیث و کلام اندیشمند مسلمان بعد از مراحل غربال برگزیده نهایی گردید. در قسمت تحلیل متون، از روش نظریه داده بنیاد استفاده شد. بدین منظور با استفاده از نمونه گیری هدفمند بر اساس اصل اشباع، ۷۶۶ کد در مرحله کدگذاری باز، ۷۸ کد محوری در مرحله اول، ۱۳ کد محوری در مرحله دوم، ۴ کد انتخابی به عنوان مقوله عمده و ۱ مقوله هسته مرکزی شناسایی و مدل نظری آموزش جنسی بر اساس اندیشه اسلامی ترسیم شد. در بخش کمی، با به کارگیری روش ارزیابی نظرات کارشناسان شاخص روایی

evaluated by 11 experts using purposeful and snowball sampling methods. The findings indicated that the theoretical model of sexual education based on Islamic thought includes five foundations (God-centeredness in thoughts, desires, and sexual behaviors, selectivity with the possibility of unconscious influences, continuity, adherence to social norms, and regulation of sexual matters), two strategies (control and foresight), four components (emotion-centered sexual behavior, eudemonic pleasure taking, committed sexual behavior, and observance of sexual boundaries), and one outcome (eudemonic pleasure taking health). The results of this study provide a suitable basis for developing sexual education programs and designing educational packages for developmental stages.

Key words: Sexual Education, Sexual Health, Islamic Thought, Theoretical Model, Grounded Theory, Happiness centering.

محتوایی مدل از ۱۱ متخصص به روش نمونه گیری هدفمند و گلوله برفی سنجیده شد. یافته های پژوهش نشان داد که مدل نظری آموزش جنسی بر اساس اندیشه اسلامی دارای پنج مبنا (خدامحوری در افکار، امیال و رفتار جنسی، انتخابگری با امکان تأثیرات ناخودآگاه، پیوستاری بودن، رعایت هنجارهای اجتماعی و قانونمندی امور جنسی)، دو راهبرد (مهارگری و آینده نگری)، چهار مؤلفه (عاطفه محور بودن رفتار جنسی، لذتبری سعادت محور، رفتار جنسی متعهدانه، رعایت مرزهای جنسی) و یک پیامد (سلامت جنسی سعادت محور) می باشد. نتایج حاصل از این پژوهش بستر مناسبی برای تدوین برنامه آموزش جنسی و طراحی بسته های آموزشی برای دوره های تحولی را فراهم کرده است.

کلیدواژه ها: آموزش جنسی، سلامت جنسی، اندیشه اسلامی، مدل نظری، نظریه داده بنیاد، سعادت محوری.

مقدمه

مدل آموزش جنسی^۱، فرایند دستیابی به آگاهی ها و مهارت های مرتبط با مسائل جنسی است (شارون، گون و لینتسکی،^۲ ۲۰۲۰؛ گارزن اورچیولا و همکاران،^۳ ۲۰۲۰) که سلامت جنسی، کیفیت زندگی و بهزیستی روانی را بهبود می بخشد (کنیگ و کوستوفسکی،^۴ ۲۰۱۹). آموزش جنسی^۵ ممکن است توسط مدارس یا کلاس های آموزشی مرتبط تعلیم داده شود و این آموزش ها با سن و تجربه جنسی

1. The model of sexuality education

2. Sharon, D., Gonen, A. & Linetsky, I.

3. Garzón-Orjuela, N., Samacá-Samacá, D., Moreno-Chaparro, J., Ballesteros-Cabrera, M. & Eslava-Schmalbach, J.

4. Kenig, N. & Kostovski, D.

5. sex education

شرکت کنندگان تناسب دارد (ایزر، کر، فیشر، هیوود و لوکه،^۱ ۲۰۱۹؛ جahan،^۲ ۲۰۱۹؛ رو، سینکلر، هیرانو و باربور،^۳ ۲۰۱۸؛ هرات، پلسونس، کستل، باب و چاندرا مولی،^۴ ۲۰۱۸) و تمام جوانب هویت از جمله نژاد، فرهنگ، دین و قومیت را در نظر می‌گیرد (وبستر و تلینگاتور،^۵ ۲۰۱۶).

آموزش‌های جنسی موجود به توصیف کالبدشناسی انسان (شامل یک عضو جنسی یا دیگر قسمت‌های بدن که در تولید مثل نقش دارند) می‌پردازد؛ همچنین اطلاعات پایه دربارهٔ دخول، سلامت تناسلی، ارتباطات عاطفی، روش‌های صحیح استفاده وسایل پیشگیری از بارداری، قاعدگی، بارداری و دیگر جوانب رفتار جنسی را در کنار آموزش در گسترش آگاهی دربارهٔ سقط جنین و بیماری‌های مقاربتی به افراد می‌دهد (ناگپال و فرناندر،^۶ ۲۰۱۵).

بر اساس گزارش سازمان بهداشت جهانی،^۷ برنامه‌های آموزش جنسی برای افرادی که فعالیت جنسی خود را آغاز نکرده‌اند و نیز برای افرادی که فعالیت جنسی خود را آغاز کرده‌اند، یک نیاز به حساب می‌آید (نز،^۸ ۲۰۱۴)؛ همچنین تعداد زایمان‌های ناخواسته و سقط جنین را کاهش می‌دهد و مانع بیماری‌هایی می‌شود که از طریق فعالیت جنسی و روابط نزدیک جنسی منتقل می‌شود (مایمونا،^۹ ۲۰۱۹)، و هم جلوگیری از پیامدهای منفی سلامت جسمی و روانی می‌کند (کرامر،^{۱۰} ۲۰۱۹).

برنامه‌های رسمی آموزش جنسی موجود در چهار دسته برنامه‌های مبتنی بر خویشن‌داری، تنها آموزش جنسی،^{۱۱} خویشن‌داری به همراه آموزش جنسی،^{۱۲} پیشگیری از ایدز و برنامه‌های جامع آموزش جنسی معرفی می‌شوند (دل‌اماتر،^{۱۳} ۲۰۰۷). راهنمای برنامه جامع آموزش جنسی نیز پس از انتشار مطالعه آموزش بهداشت مدارس در اواخر دهه ۱۹۶۰ الگوبرداری شد (یونسکو، ۲۰۰۹).

آموزش مسائل جنسی شامل دانش علمی و اطلاعات جامع در مورد تمایلات جنسی انسان نه تنها از جنبه‌های فیزیولوژیکی؛ بلکه به لحاظ روانی و اجتماعی است (کانکایا و الن دیکمن،^{۱۴} ۲۰۱۹)؛

1. Ezer, P., Kerr, L., Fisher, C. h., Heywood, W. & Lucke, J.
2. Jahan, R.
3. Rowe, D., Sinclair, J., Hirano, K. & Barbour, J.
4. Herat, J., Plesons, M., Castle, C., Babb, J. & Chandra-Mouli, V.
5. Webster, C. R. & Telingator, C.
6. Nagpal A. N. & Fernandes, C.
۷. WHO
8. Naz, R.
9. Maimunah, S.
10. Kramer, A.
11. abstinence only sexuality education
12. abstinence plus sexuality education
13. DeLamater, J.
14. Çankaya, S. & Alan Dikmen, H.

به‌عنوان مثال محمدی، حسن‌زاده و حیدری (۲۰۰۷) معتقدند محتوای برنامه آموزش جنسی باید در شش محور مورد بحث قرار گیرد: ۱. رشد انسان که شامل کالبدشناسی تولید مثل و فیزیولوژی انسانی است؛ ۲. روابط که شامل رابطه با خانواده و دوستان و روابط نزدیک زناشویی است؛ ۳. مهارت‌های فردی که شامل ارزش‌ها، تصمیم‌گیری، ارتباطات و مذاکره با دیگران است؛ ۴. رفتار جنسی که شامل تمایل و اجتناب از روابط جنسی است؛ ۵. سلامت و بهداشت جنسی که شامل روش‌های مقابله با سوءاستفاده جنسی، پیشگیری از ایدز، حاملگی و بیماری‌های منتقله جنسی است؛ ۶. فرهنگ و اجتماع که شامل نقش‌های جنسیتی، جنسیت و مذهب است (محمدی، حسن‌زاده و حیدری، ۲۰۰۷).

مک‌گی، هافنر، پودگورسکی و ویلسون^۱ (۲۰۱۹) معتقدند سیاست‌های در حال تغییر دولت‌ها، تضاد بین علم و جهان‌بینی و محیط‌های ناپایدار، مسئله آموزش جنسی را با چالش مواجه کرده است؛ ازاین‌رو می‌بایست در تدوین برنامه‌های آموزش جنسی به مدل نظری حاکم بر آن نیز توجه نمود؛ چراکه پژوهشگران (دیویس،^۲ ۲۰۲۰؛ کلونان روی،^۳ ۲۰۱۹؛ چاندرا - مولی، گومز - گاربرو، پلسون، لانگ و وارگاس،^۴ ۲۰۱۸) معتقدند اطلاعات نادرست در مورد مسائل جنسی، خطر ایجاد انواع اختلالات جنسی، رفتارهای پرخطر، بیماری‌های مقاربتی، کاهش لذت جنسی، بارداری‌های ناخواسته و مسائل خانوادگی و زناشویی را افزایش می‌دهد.

بنابراین در فرایند تولید و اجرای برنامه‌های آموزش جنسی موجود، طراحان و سیاست‌گذاران برنامه‌ها، به مدل‌های نظری تجربی به‌عنوان پایه و اساس برنامه اتکا می‌نمایند. مدل‌های نظری طراحان برنامه را قادر می‌سازد تا روش‌های آموزشی که بیشترین اثربخشی را بر ارتقای سلامت جنسی دارد، تعیین کنند. مدل‌های نظری که پایه‌های نظری را برای برنامه‌های آموزش جنسی موجود فراهم می‌سازند، عبارت‌اند از: نظریه شناختی اجتماعی^۵ بندورا^۶ (۱۹۸۶)، مدل فرایند^۷ دکلمنته و پروچسکا^۸ (۱۹۸۳)، نظریه عمل مستدل و نظریه رفتار برنامه‌مند (طرح‌ریزی شده)^۹ آجزن و مدن^{۱۰} (۱۹۸۶) و مدل اطلاعات، انگیزش و مهارت‌های رفتاری IMB^{۱۱} فیشر و فیشر^{۱۲} (۱۹۹۲).

-
1. McGee, M., Haffner, D., Podgurski, M. & Wilson, P.
 2. Davies, C. h.
 3. Clonan-Roy, K.
 4. Chandra-Mouli, V., Gómez Garbero, L., Plesons, M., Lang, I. & Vargas, E.
 5. Social Cognitive Theory
 6. Bandura, A.
 7. Transtheoretical Model
 8. Diclemente, C. & Prochaska, J.
 9. Theory of Reasoned Action & Theory of Planned Behaviour
 10. Ajzen, I. & Madden, T.
 11. Information, Motivation and Behavioural Skills(IMB) Model

نظریه شناختی اجتماعی بندورا به ساختاری چند عاملی در ارتقای سلامت توجه دارد و تأکید اصلی نظریه بر این موضوع است که مردم با مشاهده، تقلید و الگوبرداری از یکدیگر یاد می‌گیرند. از این نظریه به شیوه‌های مختلف در برنامه‌های آموزش جنسی و افزایش سلامت جنسی به‌طور غیرمستقیم به‌کار می‌رود؛ به‌عنوان مثال از این نظریه برای ارتقای وضعیت سلامت نوجوانان پسر در تعامل با پدر خود با در میان گذاشتن موضوعات جنسی توسط پدران استفاده شده است. نتایج پژوهش‌ها پیامدهای مثبتی را در زمینه ارتقای سلامت جنسی نشان داده‌اند و بیشترین اثربخشی بر افزایش سطح خودکارآمدی در تصمیم‌گیری را شاهد هستیم (دیلوریو، مک‌کارتی و دنزموور، ۲۰۰۶).

مدل فرانظریه‌ای پروچاسکا و دکله منته تغییر رفتار را به‌عنوان یک فرایند در نظر می‌گیرد نه یک رویداد واحد. این مدل با پیوستاری پنج مرحله‌ای از پیش تأمل، تأمل، آمادگی، عمل و پایداری زمینه را برای مداخلات و آموزش جنسی فراهم می‌سازد. از این مدل بیشتر در کلینیک‌های مخصوص ارتقای جنسی نوجوانان استفاده می‌شود و کمتر شاهد اثربخشی آن برای سایر سنین هستیم (پروچاسکا و دکله منته، ۱۹۸۳). نظریه عمل مستدل و نظریه رفتار برنامه‌مند آجزن و مدن مدل نظری‌ای است که برای مداخلات مرتبط با پیشگیری بیماری‌های مراقبتی (ایدز) طراحی شده است. این الگوها ابزاری است که بر قصد و نیت افراد برای رفتار به شیوه‌ای معین تأکید دارد که نیت افراد توسط نگرش‌ها یا هنجار ذهنی مرتبط با رفتار تعیین می‌شود (بوسومپرا، ۲۰۰۱).

مدل نظری فیشر و فیشر به مداخلات مبتنی بر کاهش موقعیت‌های پرخطر جنسی و تعداد شرکای جنسی منجر شده است، که مؤلفه‌های این مدل اطلاعات، انگیزش و مهارت‌های رفتاری هستند. سه عنصر موجود در نظریه به افراد کمک می‌کند تا رفتارهای مناسب با حوزه سلامت جنسی را تجربه کنند (فیشر، فیشر، برایان و میسوویچ، ۲۰۰۲).

علی‌رغم آنکه نزدیک به دو دهه از نهادینه شدن آموزش‌های جنسی مبتنی بر چنین مدل‌های نظری در کشورهای غربی می‌گذرد (مک‌کی، بایرز، وبرز، هامفریز و مارکهام، ۲۰۱۴^۵؛ وایت و فولرتون، ۲۰۱۳^۶)، درعین حال پژوهشگران (شارون، گونن و لینتسکی، ۲۰۲۰؛ بلکی و اوپارد، ۲۰۱۷^۷) بر این باورند که خلأ مدل

1. Fisher, J. D., & Fisher, W. A.
2. Dilorio, C., McCarty, F. & Denzmore, P.
3. Bosomptra, K.
4. Bryan, A. & Misovich, C.
5. McKay, Byers, Voyers, Humphreys, & Markham
6. Wight, & Fullerton
7. Blakey & Aveyard

نظری جامع و کارآمد در برنامه‌های آموزش جنسی قابل مشاهده است. اوس^۱ (۲۰۱۹) نیز معتقد است یافته‌های پژوهش‌ها نشان می‌دهد که نیاز به بازسازی مدل مفهومی آموزش جنسی و اتخاذ یک مدل مناسب است. از همین رو سند^۲ (۲۰۱۹) تصریح می‌کند که دست‌اندرکاران آموزش جنسی باید ذهنیت جدیدی ایجاد کنند و با در نظر گرفتن الگویی صحیح، فرهنگ‌سازی و پذیرش آموزش جنسی مورد توجه قرار گیرد.

تحقیقات متعددی که در داخل کشور به انجام رسیده است نیز حاکی از نیاز مبرم و روزافزون به تدوین مدل آموزش جنسی است (ریحانی اصل و خیاطان، ۱۳۹۶)؛ چراکه نمی‌توان از آموزش صحیح جنسی غفلت کرد، بلکه در جهت دستیابی به اهداف مطلوب و جهت دادن فعالیت‌های جنسی باید کوشش نمود. فعالیت‌های جنسی بدون جهت‌دهی صحیح و برخورداری از الگوی معین، مشکلاتی را به وجود خواهد آورد که سلامت جسم و روان را به خطر می‌اندازد (فقیهی، ۱۳۸۷). مبردی و همکاران (۱۳۹۶) نیز تصریح می‌کنند در جامعه ما با وجود سطح سواد نسبتاً بالا در ایران که راه را برای برنامه‌های آموزشی هموار می‌کند، سیستم مراقبت‌های سلامت اولیه کارآمد، برنامه‌های تنظیم خانواده و برنامه‌های ملی برای سلامت باروری جوانان، موضوع آموزش جنسی به‌طور کافی مورد عنایت قرار نگرفته و الگوی نظری برای آموزش جنسی نیز وجود ندارد و به یک ضرورت مغفول تبدیل شده است.

بررسی پژوهش‌های اسلامی نیز نشان می‌دهد در برخی موارد پژوهشگران در ضمن مسئله کلی تربیت از دیدگاه اسلام به تربیت جنسی نیز پرداخته‌اند (ابوعاشق، ۲۰۰۱؛ مطهری، ۱۳۸۹؛ رفیعی، ۱۳۷۹؛ قطب، ۱۳۷۵؛ امینی، ۱۳۶۸)؛ همچنین برخی پژوهش‌ها حوزه محدودتری از تعلیم اسلامی را مورد بررسی قرار داده و به تربیت جنسی از منظر سنت پیامبر ﷺ (پورامینی، ۱۳۸۳) یا امیرالمؤمنین ع (ثابت، ۱۳۷۹) و یا اندیشمندان اسلامی (بهشتی، ۱۳۸۵) پرداختند. برخی پژوهش‌ها نیز به دنبال ارائه روش‌های تربیت جنسی مبتنی بر آیات و روایات هستند (ستوده‌نیا و رضائی، ۱۳۹۴؛ زارع و ایزانلو، ۱۳۹۴؛ مشایی و شاهد، ۱۳۹۴). اما تا آن مقدار که محقق جست‌وجو نموده است، پژوهشی به تدوین مدل نظری آموزش جنسی با رویکرد اسلامی نپرداخته است.

اسلام با نگاه همه‌جانبه به انسان درصدد رشد همه‌جانبه وجودی اوست؛ از این رو حتی در موضوع‌های مرتبط با مسائل جنسی، توصیه‌ها و دستورالعمل‌های بسیاری صادر نموده است (بنیانی، ۱۳۹۸)، که به نظر می‌رسد می‌تواند به‌عنوان یک مدل نظری جامع و یکپارچه، ضمن پوشاندن ضعف‌های رویکردهای موجود و پیشگیری از آسیب‌های مرتبط با این حوزه، به ارتقای سلامت جنسی ناظر به سعادت و کمال پایدار وی بپردازد.

1. Owis, Y.

2. Sand, L.

در قرآن و حدیث و به تبع آن در کتاب‌های اخلاقی و فقهی به‌ویژه در موضوع نکاح، به‌صورت مستقیم و غیرمستقیم به موضوعات جنسی، در دوره‌های مختلف پرداخته شده است (فقیهی، ۱۳۸۷). البته از سوی دیگر اصطلاح یا کلیدواژه‌های مترادف با آموزش جنسی در متون اسلامی نیز وجود ندارد، اما با توجه به اهمیت موضوع و نقشی که در زندگی فردی، خانوادگی و اجتماعی افراد ایفا می‌نماید، مفاهیم مختلفی در آموزه‌های اسلامی که به نوعی ناظر به آموزش جنسی و حاکم از نظام به‌هم‌پیوسته معنایی می‌باشد، به تبیین این موضوع پرداخته است.

از همین رو آموزه‌های اسلامی جایگاه منحصربه‌فرد و نگاه ویژه‌ای به بعد جنسی داشته و برای آن رهنمودهایی دارد (نساء: ۱؛ شوری: ۱۱؛ روم: ۲۱). به رسمیت شناختن لذت جنسی (کلینی، ۱۴۰۷ق)، خویش‌داری جنسی (مؤمنون: ۷-۱؛ معارج: ۳۱-۳۹؛ احزاب: ۳۵)، ازدواج (نساء: ۲۵)، ارتباط و کنش جنسی زوجین (مقاربت، مجامعت، مضاجعت، دخول، اتیان، مواقعه، رفت)، چرخه تولید مثل (نساء: ۳۴)، مواجهه با مسائل جنسی پیش از ازدواج (نور: ۳۰)، حدود، روش‌ها، مکان و زمان رابطه جنسی (لیثی واسطی، ۱۳۷۶؛ مجلسی، ۱۴۰۳ق)، نحوه تعامل با فرزندان بالغ (مؤمنون: ۵)، نحوه تعامل با جنس مخالف (نور: ۳۰)، حریم روابط (کلینی، ۱۴۰۷ق)، احکام و حقوق جنسی همسران (نوری، ۱۴۰۸ق)، توجه به انحرافات جنسی و رفتارهای جنسی حرام؛ همچون لواط، مساحقه، زنا، خودارضایی، ارتباط جنسی با حیوانات، خیال‌پردازی جنسی، چشم‌چرانی (حر عاملی، ۱۴۰۹ق)، پیشگیری از انحرافات جنسی و ایجاد زمینه پاکدامنی؛ همچون عفت، حیا، تقوا، حجاب و غیرت (کلینی، ۱۴۰۷ق)، رفتارهای ناهماهنگ با جنسیت در پوشش، آرایش، راه رفتن و حرف زدن (مجلسی، ۱۴۰۳ق) و سایر محتوای جنسی از جمله مؤلفه‌هایی است که در آموزه‌های اسلامی مورد توجه قرار گرفته است. مسائلی که می‌تواند تبیین‌کننده مدل نظری آموزش جنسی بر اساس دیدگاه اسلامی باشد و به سؤالات متعددی از جمله ضرورت آموزش جنسی، سن تحولی، صریح یا غیرمستقیم بودن و روش‌های مناسب آموزش جنسی پاسخ دهد.

مسئله آموزش جنسی به‌صورت تدوین‌شده در متون دینی وجود نداشته‌اند و می‌بایست با تلاش علمی و روش‌مندانه به مطالعه متون پرداخت و پارادایم مبتنی بر آموزه‌های اسلامی و مدل نظری حاکم بر آن را به‌دست آورد و سپس تدوین و تنظیم نمود. آن‌گونه که محقق جست‌وجو نموده است، پژوهشگرانی که در حوزه جنسی از دیدگاه اسلام، مطالعاتی را داشته‌اند (سعادت‌فرد، خلوتی جابری، قلناش و سعادت‌فرد، ۱۳۹۴؛ فاکر میدی و فاکر ۱۳۹۲؛ کجباف، ۱۳۸۴؛ فقیهی، ۱۳۸۷؛ فقیهی، شکوهی، یکتا و پرند، ۱۳۸۷؛ اسلامیه، ۱۳۸۵؛ فرمehینی فراهانی، ۱۳۸۵؛ دوابی و بنی سی، ۱۳۸۴؛ تهذیبی و جوادنیا، ۱۳۸۴؛ پورامینی، ۱۳۸۳؛ ثابت، ۱۳۸۲) به مفهوم‌شناسی تربیت جنسی، ضرورت، اهداف، ابعاد و شیوه‌های آن توجه داشتند. در همین راستا فقیهی (۱۳۸۷) معتقد است که تربیت جنسی،

عبارت است از اینکه فرد در دوره‌های رشد کودکی، نوجوانی و جوانی به‌گونه‌ای پرورده شود که با جنسیت خود آشنا گردد و آن را بپذیرد؛ قدردان وجود خویش باشد و به آن افتخار کند؛ نقش مذکر یا مؤنث بودن از لحاظ اجتماعی را یاد بگیرد؛ و احکام و آداب دینی در ارتباط با مسائل جنسی مربوط به خود و روابط با همسر آشنا گردد و در سایه آن، به آرامش برسد (فقیهی، ۱۳۹۳). بهشتی (۱۳۸۵) مهم‌ترین هدف تربیت جنسی را حس مسئولیت و آگاهی از واقعیت‌های مسائل جنسی می‌داند. کجباف (۱۳۸۴) نیز معتقد است تربیت جنسی معنای وسیع‌تری از آموزش جنسی دارد و نه تنها احساس جنسی را دربر می‌گیرد؛ بلکه دارای ویژگی رشد شخصیت اجتماعی، اخلاقی و فرهنگی است. از همین رو پژوهش‌های مذکور تمرکزشان در تربیت جنسی بوده و مدل آموزش جنسی با رویکرد اسلامی را استخراج و طراحی کرده‌اند.

پسندیده (۱۳۸۶) و عباسی (۱۳۹۶) نیز پژوهش‌هایی در زمینه برنامه‌های مبتنی بر پرهیز (خویش‌داری) داشتند که علاوه بر اینکه مدل نظری آموزش جنسی را طراحی و استخراج کرده‌اند، به مبانی فلسفی آموزش جنسی نیز نپرداخته‌اند. بر همین اساس پیش‌فرض‌های موجود از قبیل نگرش حداقلی به هدف آموزش جنسی را پذیرفته و یا آن را مورد توجه قرار نداده‌اند. نورعلیزاده میانجی (۱۳۹۷) نیز در پژوهشی به سلامت و اختلالات جنسی همسران از دیدگاه اسلامی پرداخته و مسئله آموزش جنسی را مورد بحث و بررسی کافی قرار نداده است. بنیانی (۱۳۹۸) نیز الگوی سلامت جنسی همسران از دیدگاه اسلامی را استخراج و طراحی نموده است، اما فقط در بخشی از پژوهش خویش به ضرورت تدوین مدل نظری و برنامه آموزش جنسی اشاره داشته است. بنابراین به نظر می‌رسد تاکنون هیچ پژوهش مستقلی در زمینه مدل نظری آموزش جنسی بر اساس منابع اسلامی و توجه به مبانی فلسفی آن صورت نگرفته است.

پس شایسته است از آموزه‌های اسلامی، مدل نظری برای آموزش جنسی استخراج گردد تا همه ابعاد وجودی انسان را تحت پوشش قرار دهد و ضمن توجه به نیازهای مادی انسان، نیازهای معنوی و اخروی او را نیز به بهترین وجه ممکن مدنظر قرار دهد؛ از این رو پژوهش حاضر درصدد است تا مدل نظری آموزش جنسی از منابع اسلامی (با تأکید بر قرآن کریم، روایات و کلام اندیشمندان مسلمان) را استخراج و طراحی نماید.

روش پژوهش

پژوهش حاضر، به دو روش کیفی و کمی انجام شده است. در بخش کیفی، هر آنچه که مربوط به جمع‌آوری واژگان بود، از روش واحدهای معنایی کمک گرفته شد. در متون دینی واژگانی که مستقیم و

صریح درخصوص آموزش جنسی باشد، وجود نداشت و ناگزیر بر اساس واحدهای معنایی مرتبط با آموزش جنسی، کلیدواژگان شناسایی و سپس اصطلاحات مرتبط با آن استخراج و بررسی گردید. در جست‌وجوی اولیه ۸۳ کلیدواژه یافت شد که در ادبیات لغت‌شناسان و متخصصان دینی به‌کار رفته بود؛ سپس با غربال و بررسی‌های بیشتر در مجموع ۴۸ کلیدواژه بدون مشتقات آن شناسایی گردید.

جامعه پژوهش نیز شامل کتاب‌ها، مقالات و متون اسلامی از جمله قرآن کریم و نهج‌البلاغه و نیز نرم‌افزار جامع‌الاحادیث که نمونه پژوهش و روش نمونه‌گیری تجمیعی از متن کامل ۴۳۱ عنوان کتاب در ۱۱۵۳ جلد، شامل منابع روایی شیعه به همراه ترجمه و شرح، مشاهده ترجمه‌ها و شروح در کنار متن اصلی کتاب در موضوعاتی همچون اخلاق، ادعیه، تاریخ و تفسیر بود؛ همچنین برای بررسی آثار اندیشمندان مسلمان، پس از مشورت با تعدادی از روان‌شناسان اسلام‌شناس، تعداد هفت نفر از اندیشمندان مسلمان (ابن مسکویه، ابن‌سینا، غزالی، خواجه نصیر طوسی، نراقیین و مطهری) که در آثار مکتوب خود بحث مفصل‌تری پیرامون آموزش جنسی کرده بودند و یا اینکه در برخی موارد نظراتی برجسته و کاربردی داشتند، در کنار آیات قرآن و احادیث به‌عنوان نمونه مورد مطالعه در این تحقیق انتخاب شدند.

در قسمت تحلیل متون، از روش نظریه داده‌بنیاد با رویکرد نظام‌مند استراوس و کوربین استفاده شد. نمونه‌گیری بر اساس روش نمونه‌گیری هدفمند با توجه به اصل اشباع استفاده شد. بیش از ۲۸۷۳ آیه، حدیث و کلام اندیشمندان مسلمان در این مرحله شناسایی گردید. در این پژوهش، تجزیه و تحلیل اطلاعات با استفاده از سه مرحله کدگذاری باز، کدگذاری محوری و کدگذاری انتخابی انجام شده است. با بررسی داده‌های به‌دست‌آمده در مرحله کدگذاری در مجموع ۷۶۶ کد باز بدون در نظر گرفتن تکرارها شناسایی شد. کدهای باز بدون در نظر گرفتن روابط تلقی می‌شوند که برچسب‌های ذهنی جداگانه به وقایع و پدیده‌ها نسبت می‌دهند (استراوس و کوربین، ۲۰۱۴). کدگذاری محوری در دو مرحله انجام شد: در مرحله اول کدهای اولیه‌ای که در کدگذاری باز ایجاد شده بودند، با یکدیگر مقایسه شدند، موارد مشابه و مرتبط به هم ادغام و سپس برای هرکدام عناوین مناسب انتخاب گردید که در مجموع تعداد ۷۸ کد محوری را تشکیل دادند. همین کار در مرحله دوم نیز انجام شد و کدهای محوری مرحله اول که با یکدیگر مرتبط بودند ادغام و طبقات انتزاعی‌تری را ساختند که تعداد ۱۳ کد محوری را در مرحله دوم شکل دادند. در نهایت در کدگذاری انتخابی این طبقات عمده به استخراج ۴ مقوله عمده منجر شد که مقولات اساسی تحقیق را شامل می‌شود. این مقولات عبارت بودند از: مبانی، راهبردها، مؤلفه‌ها و پیامد. پس از آن در این مرحله یک مقوله به‌عنوان مقوله هسته و مرکزی انتخاب شد و بر محور مقوله مرکزی مدل آموزش جنسی طراحی شد. مقوله هسته این پژوهش آموزش جنسی مبتنی بر اندیشه اسلامی بود.

در بخش کمی، با به‌کارگیری روش ارزیابی نظرات کارشناسان شاخص روایی محتوایی مدل از ۱۱ متخصص به روش نمونه‌گیری هدفمند و گلوله برفی سنجیده شد. جامعه آماری پژوهش در بخش کمی، متخصصان روان‌شناسی و اسلام بودند که در تحصیلات آکادمیک روان‌شناسی دارای تحصیلات عالیه (مدرک تخصصی دکترا) و در تحصیلات حوزوی در سطوح خارج (تحصیلات سطح سوم و چهارم) مشغول یا فارغ‌التحصیل بودند. طبق نظر لین (۱۹۸۶، به نقل از: پولیت و بک، ۲۰۰۶) کمترین تعداد کارشناسان باید سه نفر باشند و بیشتر از ده نفر نیز ضرورت ندارد. در این پژوهش برای اطمینان بیشتر از تعداد ۱۱ کارشناس طبق فرم‌هایی در دو سؤال مجزا خواسته شد تا نظرات کارشناسی خود را پیرامون مدل طراحی‌شده ابراز کنند. در سؤال اول تحت یک لیکرت چهاردرجه‌ای از بسیار کم تا خیلی زیاد از آنها خواسته شد تا میزان مطابقت هریک از یافته‌ها (مبانی، راهبردها، مؤلفه‌ها و پیامد) با مستندات بیان کنند. در سؤال دوم تحت یک لیکرت چهاردرجه‌ای از بسیار کم تا خیلی زیاد از آنها خواسته شد تا تناسب یا عدم تناسب هریک از یافته‌ها (مبانی، راهبردها، مؤلفه‌ها و پیامد) با شاخص‌های مربوط به آنها را ابراز کنند و شاخص روایی محتوایی این روابط نیز سنجیده شد. در پایان مدل نهایی آموزش جنسی بر اساس اندیشه اسلامی ترسیم شد.

یافته‌های پژوهش

به علت حجم گسترده جداول کدگذاری‌های باز و عدم امکان انتشار آن در مقاله، در این بخش تنها جداول کدگذاری‌های محوری و انتخابی و شماره کدگذاری‌های باز نمایش داده می‌شود؛ همچنین به علت اینکه هدف نهایی این پژوهش ترسیم مدل آموزش جنسی است از ذکر یافته‌های جزئی‌تر همچون تفصیل مبانی، مؤلفه‌ها، راهبردها و پیامدها پرهیز می‌گردد.

جدول ۱: تجزیه و تحلیل اطلاعات با کدگذاری سه مرحله‌ای

کدگذاری انتخابی		کدگذاری محوری		شماره کدهای باز
مقوله هسته‌ای	مقولات عمده	مرحله دوم	مرحله اول	
آموزش جنسی مبتنی بر اندیشه اسلامی	مبانی	خدامحوری در فعال‌سازی افکار، امیال و رفتار جنسی	افکار، امیال و رفتار جنسی مبتنی بر معنویت خداسو	۳۳۳-۲۸۵-۲۰۶-۱۶۷-۸۸-۸۷-۷۸ ۳۴۳-۳۳۰
			نگرش عبادی به افکار، امیال و رفتار جنسی	۲۰۷-۱۸۹-۱۷۹-۸۶-۸۲-۷۱-۷۰ ۲۲۲-۲۱۹-۲۱۸-۲۱۷-۲۱۶-۲۰۸ ۴۰۲-۳۶۶-۳۳۲-۲۳۸-۲۲۳
			سیطره علم و قدرت خداوند در افکار، امیال و رفتار جنسی	۷۶۶-۷۶۵-۷۶۴-۲۷۷-۲۵۶

کدگذاری انتخابی		کدگذاری محوری		شماره کدهای باز
	انتخابگری با امکان تأثیرات ناخودآگاه	تعیین محدودیت و جرمه برای تخطی از چهارچوب‌های دین‌مدارانه در امور جنسی		۶۴-۷۵-۷۶-۷۹-۱۵۱-۱۵۲-۱۶۲- ۲۵۲-۲۹۶-۳۲۶-۳۲۷-۳۴۴-۳۸۸- ۴۱۴-۴۱۵-۵۰۳
		رفتار جنسی مسئولانه		۶۶-۶۹-۱۰۱-۱۲۳-۱۳۶-۱۴۶-۱۵۶- ۳۱۲-۳۱۳-۳۱۶-۳۱۷-۳۱۸-۳۱۹- ۴۰۷-۴۰۸-۴۰۹-۵۳۰-۷۳۳-۷۵۷
		تأثیرات ناخودآگاه در رفتار جنسی		۲۰۸-۲۲۴-۲۷۱-۲۷۰-۳۷۳-۳۳۶- ۷۴۱-۷۴۰
		رابطه جنسی با هدف فرزندآوری		۸۳-۱۴۴-۲۶۱-۲۷۵-۳۰۶-۴۵۲- ۴۸۷-۴۸۹-۵۵۴-۶۱۳-۶۱۶-۶۱۷- ۷۲۰-۶۵۳
		داشتن اختیار برای برقراری رابطه جنسی		۱۵-۴۶-۳۵۶-۳۶۳-۳۶۹
	رعایت هنجارهای اجتماعی	رفتار جنسی با رعایت چهارچوب ارزش‌های اجتماعی		۶۶-۱۰۸-۱۲۹-۱۹۲-۳۷۴-۳۸۷- ۴۰۹-۵۷۱-۶۲۹-۷۲۳-۷۴۴-۷۴۶
		نقش خانواده و دوستان در هدایت رفتار جنسی		۵۲۷-۵۲۸-۵۳۶-۵۳۹-۵۶۴-۶۲۸- ۷۶۲
		پیامدهای اجتماعی اختلالات و انحرافات جنسی		۳۳۹-۳۴۰-۳۵۳-۳۹۶-۳۹۹-۴۰۰- ۴۴۹-۴۷۰-۴۷۷-۴۷۸-۴۷۹-۵۲۹- ۶۲۷-۷۱۱
	پیوستاری بودن	پیشگیری و کنترل رفتارهای جنسی	حیامحوری	۲۰۰-۲۸۲-۴۲۸-۴۹۷-۶۴۶-۶۸۳- ۷۱۲-۷۸۴
			بروز تمایلات جنسی (تحریک محورانه)	۲۲۱-۴۹۷-۶۶۸
			تمرکز بر شکل‌گیری هویت جنسی	۱۴۲-۳۴۹-۳۵۰-۶۲۲-۶۳۸-۶۴۵- ۶۷۲-۶۷۳-۶۸۰
			پیشگیری و کنترل رفتارهای جنسی	۲۰۷-۲۰۸-۲۱۶-۲۱۷-۲۱۸-۲۱۹- ۲۲۲-۲۲۳-۲۲۴-۲۲۵-۲۳۳-۳۴۶- ۵۳۵-۵۳۶-۵۳۹-۵۴۰-۶۳۳-۶۳۴- ۶۳۹-۶۴۰-۶۵۶-۶۶۸-۶۷۴- ۶۷۵-۷۰۶
		شکل‌دهی عادت برای پیشگیری و کاهش آسیب‌های جنسی	۴۵۳-۴۳۷-۶۴۷-۶۶۶-۶۴۷-۶۳۷-۶۷۱- ۶۹۷-۷۰۱-۷۰۲-۷۱۳	

کدگذاری انتخابی		کدگذاری محوری			شماره کدهای باز
			شناخت انحرافات جنسی و راهکارهای مقابله با آن		۳-۵-۶-۲۲۶-۲۳۱-۳۰۸-۳۱۰-۳۱۱-۳۳۵-۳۳۷-۳۴۲-۳۴۸-۳۵۵-۳۶۳-۳۶۴-۳۸۰-۳۹۱-۳۹۵-۴۱۲-۴۲۱-۴۲۳-۴۷۳-۴۷۴-۵۰۴-۵۰۸-۵۰۹-۵۳۷-۵۳۸-۵۷۰-۵۸۱-۵۸۲-۶۳۰-۷۱۶-۶۴۹
			شناخت میل و نیاز جنسی		۴۸۸-۱۹۷-۱۰۵-۱۰۴-۱۰۰
			آشنایی با اهداف تشکیل خانواده		۶۷۷-۶۷۶-۵۵۴-۴۹۱
			آشنایی با تفاوت زن و مرد در مسائل جنسی		۱۲۶-۱۳۸-۲۳۴-۲۳۵-۲۳۶-۲۵۳-۵۷۴-۴۳۹-۴۳۸
			آشنایی با حقوق جنسی زن و مرد		۱۵۷-۲۵۴-۲۵۵-۲۹۲-۲۹۳-۳۰۲-۳۰۳-۳۳۴-۳۰۴-۴۶۵-۴۶۴-۴۰۹-۴۷۲-۴۶۶
			آشنایی با آداب دینی مرتبط با امور جنسی		۷-۱۰-۱۲-۱۳-۶۰-۶۱-۶۳-۶۷-۷۲-۷۷-۷۹-۸۰-۱۵۹-۱۶۰-۱۷۵-۱۷۶-۱۸۴-۱۸۵-۲۲۵-۲۲۳-۲۵۱-۲۶۳-۲۸۸-۲۹۹-۳۰۹-۳۹۸-۴۴۸-۴۵۴-۵۳۸-۵۳۷-۵۰۹-۵۰۸-۴۸۲
		قانونمندی امور جنسی	فطری بودن میل و نیاز جنسی		۲-۹۹-۱۰۰-۱۰۳-۱۰۴-۱۱۷-۲۳۵-۲۷۸-۳۸۴-۳۸۵-۴۱۱-۵۱۰-۵۱۹-۷۰۷-۶۶۳-۵۵۳
			زمانمند و مکانمند بودن رابطه جنسی		۱۸-۲۰-۲۱-۲۲-۲۳-۲۴-۲۶-۲۸-۲۹-۳۱-۳۳-۳۵-۳۷-۳۹-۴۱-۴۳-۴۴-۴۶-۴۸-۵۰-۵۲-۵۴-۵۵-۵۷-۵۸۰-۴۸۸-۱۳۳-۹۰-۸۹-۶۴-۶۱-۵۹
			نقش تغذیه و مزاج در لقاح، تعیین جنسیت و ویژگی‌های فرزند		۵-۱۰۶-۱۰۳-۱۱۳-۲۸۰-۶۰۵-۶۰۹-۶۱۱
	راهبرد	مهارگری	کنترل میل جنسی با رفتارهای دینی		۱۲۰-۴۱۸-۴۱۹-۴۲۷-۴۴۷-۵۱۶-۵۷۲-۶۲۱-۶۲۳-۶۵۷-۶۸۶-۷۳۸
			جلوگیری از پیش‌داوری در مسائل جنسی		۱۹۳-۲۶۸-۲۶۹-۳۲۵-۳۲۶-۳۷۲-۴۱۶-۴۱۷-۶۹۹-۷۰۰

کدگذاری انتخابی		کدگذاری محوری		شماره کدهای باز
			ایجاد هیجانات مثبت در رفتار جنسی سالم	۴۹۱-۴۹۰-۴۵۱-۲۷۴-۲۰۵-۲۰۴-۲۰۳-۵۱۲-۵۸۵-۵۸۸-۶۷۸-۷۳۶-۷۴۹
			دوری از هیجانات منفی در رفتار جنسی سالم	۶۹۸-۵۸۷-۵۸۶-۵۶۵-۵۵۱-۲۷۳-۲۶۰
			مشکلات عاطفی در رفتار جنسی ناسالم	۷۴۷-۴۳۷-۴۰۵-۳۴۱-۳۲۱
		لذت‌بری سعادت‌محور	لذت‌بری جنسی بدون منجر شدن به رفتار جنسی و تولید مثل	۴۶۰-۱۹۷-۱۹۶-۱۸۳-۱۶۴-۱۰۲-۱۶-۱۵
			به کارگیری روش‌های علمی - بهداشتی برای افزایش لذت جنسی	۱۶۸-۱۶۶-۱۶۳-۱۵۳-۱۳۷-۱۳۲-۱۹۸-۱۹۵-۱۹۰-۱۷۷-۱۷۴-۱۷۳-۲۴۵-۲۴۴-۲۴۳-۲۴۰-۲۳۲-۲۱۵-۲۸۲-۲۸۱-۲۶۵-۲۵۰-۲۴۹-۲۴۸-۵۶۳-۴۹۹
			لذت بردن از همسر با هدف دستیابی به سعادت	۴۸۱-۲۸۶-۲۸۵-۲۷۷-۱۳۵-۱۲۱-۷۴۸-۷۳۱-۷۲۱-۷۱۹-۷۱۸-۵۱۳
			توجه به ارگاسم و افزایش تمرکز در رابطه جنسی	۴۶۷-۲۸۷-۲۲۹-۲۲۸-۱۹۶-۷۳-۶۵۲-۵۷۹-۵۷۴-۵۴۶-۵۴۵-۵۴۴
		ایمن‌سازی محیطی	ایجاد محیط ایمن برای رفتار جنسی	۲۹۷-۲۹۴-۲۷۱-۲۷۰-۲۰۹-۲۰۲-۴۵۶-۴۵۴-۴۵۳-۴۲۹
			دوری از محیط‌های زمینه‌ساز آسیب‌های جنسی	۳۷۱-۳۷۰-۳۶۹-۲۲۱-۱۵۰-۱۲۸-۴۲۲-۵۳۱-۵۳۴-۵۴۰-۶۵۵-۶۳۱-۵۴۰-۷۴۵-۶۹۴-۶۶۵-۶۶۴
		رفتار جنسی متعهدانه	ابراز وجود و پاسخ به نیاز جنسی	۲۶۱-۲۴۷-۱۸۰-۱۷۱-۱۷۰-۱۱-۴۵۰-۴۲۴-۳۹۲-۲۸۹-۲۸۴-۲۶۲-۵۷۵-۵۶۹-۵۶۴-۵۴۳-۵۲۶-۵۱۸-۷۳۲-۶۶۰-۶۵۲
			تعهد و وفاداری به همسر	۲۶۷-۲۶۶-۲۳۰-۱۹۰-۱۷۳-۱۳۹-۴-۷۲۶-۵۴۱-۴۸۵-۴۸۴-۳۹۷-۳۹۳-۷۵۹-۷۵۸-۷۵۶-۷۳۰-۷۲۷
			تأمین امنیت جنسی همسر	۳۵۷-۳۵۶-۳۵۵-۳۵۳-۳۵۱-۲۰۱-۴۳۰-۴۲۹-۳۶۷
			مسئولیت‌پذیری نسبت به همسر در رابطه جنسی	۲۹۸-۲۹۰-۲۵۵-۲۴۷-۱۴۹-۱۳۰-۷۵۱-۶۵۱-۵۴۷-۴۸۳-۴۸۰-۳۶۸

جدول ۲: شاخص روایی محتوایی مدل

میانگین تناسب کدهای محتوایی ۱ و ۲ CVI	مستندات میزان مطابقت میانگین با CVI	مبانی	رتبه
معتبر	۰/۹۰	رفتار جنسی مسئولانه	انتخابگری با امکان تأثیرات ناخودآگاه
معتبر	۰/۹۰	تأثیرات ناخودآگاه در رفتار جنسی	
معتبر	۱	رابطه جنسی با هدف فرزندآوری	
عدم اعتبار	۰/۶۳	داشتن اختیار برای برقراری رابطه جنسی	
معتبر	۱	افکار، امیال و رفتار جنسی مبتنی بر معنویت خداسو	خدامحوری در فعال سازی افکار، امیال و رفتار جنسی
معتبر	۰/۹۰	نگرش عبادی به افکار، امیال و رفتار جنسی	
معتبر	۱	سیطره علم و قدرت خداوند در افکار، امیال و رفتار جنسی	
معتبر	۰/۹۰	تعیین محدودیت و جریمه برای تخطی از چهارچوب های دین مدارانه در امور جنسی	
معتبر	۰/۸۱	رفتار جنسی با رعایت چهارچوب ارزش های اجتماعی	رعایت هنجارهای اجتماعی
معتبر	۰/۹۰	نقش خانواده و دوستان در هدایت رفتار جنسی	
معتبر	۰/۹۰	پیامدهای اجتماعی اختلالات و انحرافات جنسی	
معتبر	۰/۹۰	حیامحوری	پوستاری بودن
معتبر	۰/۹۰	بروز تمایلات جنسی (تحریک محرانه)	
معتبر	۰/۹۰	تمرکز بر شکل گیری هویت جنسی	
معتبر	۱	پیشگیری و کنترل رفتارهای جنسی	
معتبر	۱	شکل دهی عادت برای پیشگیری و کاهش آسیب های جنسی	
معتبر	۰/۸۱	بیان مسائل جنسی در قالب تمثیل، داستان و معرفی الگو	

جنسی	حیامحوری	۰/۹۰	۰/۹۰	معتبر
	بروز تمایلات جنسی (هشیارانه)	۰/۹۰	۰/۹۰	معتبر
	تمرکز بر تداوم هویت جنسی	۰/۸۱	۰/۸۱	معتبر
	پیشگیری و کنترل رفتارهای جنسی	۱	۱	معتبر
	شکل‌دهی عادت برای پیشگیری از اختلالات و انحرافات جنسی	۱	۱	معتبر
	آشنایی با تغییرات جسمانی و روانی	۰/۹۰	۰/۹۰	معتبر
	یادگیری مقدمات مسائل جنسی	۰/۹۰	۰/۹۰	معتبر
فردانی و بزرگسالی	حیامحوری	۰/۸۱	۰/۸۱	معتبر
	لزوم آماده‌سازی دانش جنسی پیش ازدواج	۰/۹۰	۰/۹۰	معتبر
	شناخت چرخه جنسی	۱	۱	معتبر
	شناخت میل و نیاز جنسی	۰/۵۴	۰/۵۴	عدم اعتنا
	شناخت دستگاه جنسی و فرایند زادآوری	۰/۹۰	۰/۹۰	معتبر
	آشنایی با ویژگی‌های همسر	۰/۹۰	۰/۹۰	معتبر
	شناخت انحرافات جنسی و راهکارهای مقابله با آن	۱	۱	معتبر
	شناخت اختلالات جنسی و راهکارهای مقابله با آن	۱	۱	معتبر
	آشنایی با تفاوت زن و مرد در مسائل جنسی	۰/۹۰	۰/۹۰	معتبر
	آشنایی با اهداف تشکیل خانواده	۰/۴۵	۰/۴۵	عدم اعتنا
	آشنایی با حقوق جنسی زن و مرد	۰/۸۱	۰/۸۱	معتبر
	آشنایی با آداب دینی مرتبط با امور جنسی	۰/۹۰	۰/۹۰	معتبر
قانونمندی امور جنسی	فطری بودن میل و نیاز جنسی	۰/۹۰	۰/۹۰	معتبر
	زمان‌مند و مکان‌مند بودن رابطه جنسی	۱	۱	معتبر
	نقش تغذیه و مزاج در لقاح، تعیین جنسیت و ویژگی‌های فرزند	۰/۸۱	۰/۸۱	معتبر

راهندها			
نتیجه	میزان تناسب کدهای مجموعی ۱ و ۲ CVI	میزان مطابقت راهنرا با مستندات CVI	
معتبر	۱	۱	کنترل میل جنسی با رفتارهای دینی
معتبر	۰/۸۱	۰/۸۱	جلوگیری از پیش‌داوری در مسائل جنسی
معتبر	۱	۱	مراقبت از تخیلات و اندیشه‌های جنسی
معتبر	۰/۹۰	۰/۹۰	کنترل انحراف جنسی با رفتارهای جایگزین
معتبر	۰/۹۰	۰/۹۰	اعتدال در ارضای نیازهای جنسی
معتبر	۱	۱	مدیریت میل و رفتار جنسی با تغذیه
معتبر	۱	۱	آگاهی از پیامدهای رفتار جنسی
معتبر	۰/۹۰	۰/۹۰	برنامه‌ریزی برای رفتار جنسی
عدم اعتبار	۰/۷۲	۰/۷۲	درنگ در فکر، تصمیم و رفتار جنسی
معتبر	۱	۱	همسرگزینی
معتبر	۰/۹۰	۰/۹۰	ازدواج موقت مانع از انحرافات جنسی
معتبر	۱	۱	آماده‌سازی پیشینی برای مقابله با آسیب‌های جسمی و روانی
معتبر	۰/۸۱	۰/۸۱	نظارت‌گری بر فکر، هیجان و رفتار جنسی
نتیجه	میزان تناسب کدهای مجموعی ۱ و ۲ CVI	میزان مطابقت مؤلفه با مستندات CVI	مؤلفه‌ها
معتبر	۱	۱	رفتار جنسی صمیمانه
معتبر	۰/۹۰	۰/۹۰	ایجاد هیجانات مثبت در رفتار جنسی سالم
معتبر	۰/۸۱	۰/۸۱	دوری از هیجانات منفی در رفتار جنسی سالم
معتبر	۰/۹۰	۰/۹۰	مشکلات عاطفی در رفتار جنسی ناسالم

عاطفه محور بودن رفتار جنسی

لذت‌بری جنسی بدون منجر شدن به رفتار جنسی و تولید مثل	۰/۹۰	۰/۹۰	معتبر
	۱	۱	معتبر
	۰/۹۰	۰/۹۰	معتبر
	۰/۹۰	۰/۹۰	معتبر
لذت‌بری سعادتمحور	۱	۱	معتبر
	۰/۹۰	۰/۹۰	معتبر
ایمن سازی محیطی	۱	۱	معتبر
	۰/۹۰	۰/۹۰	معتبر
رفتار جنسی متعهدانه	۰/۹۰	۰/۹۰	معتبر
	۱	۱	معتبر
	۱	۱	معتبر
	۰/۹۰	۰/۹۰	معتبر
	۰/۸۱	۰/۸۱	معتبر
	۰/۹۰	۰/۹۰	معتبر
رعایت مرزهای روابط جنسی	۰/۹۰	۰/۹۰	معتبر
	۰/۶۳	۰/۶۳	عدم
	۰/۹۰	۰/۹۰	معتبر
	۱	۱	معتبر
پیشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی پيامد رتال جامع علوم انسانی			
سلامت جنسی سعادتمحور	۱	۱	معتبر
	۱	۱	معتبر
	۰/۹۰	۰/۹۰	معتبر
	۰/۸۱	۰/۸۱	معتبر
	۰/۹۰	۰/۹۰	معتبر
	۰/۹۰	۰/۹۰	معتبر

طبق این محاسبه، در سؤال اول از مجموع ۷۸ کدمحوری ۱، ۷۳ کد توسط کارشناسان تأیید و تعداد ۵ کد محوری ۱ نمره کافی را نیاورده و حذف شدند که اختلالی در تأیید اصل مبانی، مؤلفه‌ها، راهبردها و پیامد ایجاد نکرد. تمام یافته‌های مورد تأیید در سؤال پرسش اول، میزان تناسب آنها با کدمحوری مرحله دوم در پرسش دوم نیز توسط کارشناسان تأیید شد. از سوی دیگر برخی کارشناسان با توجه به نزدیکی مفهومی مؤلفه ایمن‌سازی محیطی و مرزهای روابط جنسی، پیشنهاد تلفیق این دو مؤلفه را با عنوان رعایت مرزهای جنسی داشتند که بر همین اساس مؤلفه‌های آموزش جنسی به چهار مؤلفه تقلیل یافت.

یافته‌های پژوهش نشان داد که مدل آموزش جنسی بر اساس اندیشه اسلامی دارای پنج مینا، دو راهبرد، چهار مؤلفه و یک پیامد می‌باشد. این مدل نظری از چهار بخش کلی تشکیل شده است که اجزای آن عبارت‌اند از:

بخش اول:

مبانی (خدامحوری در افکار، امیال و رفتار جنسی، انتخابگری با امکان تأثیرات ناخودآگاه، پیوستاری بودن، رعایت هنجارهای اجتماعی و قانونمندی امور جنسی)؛

بخش دوم:

راهبردها (مهارگری و آینده‌نگری)؛

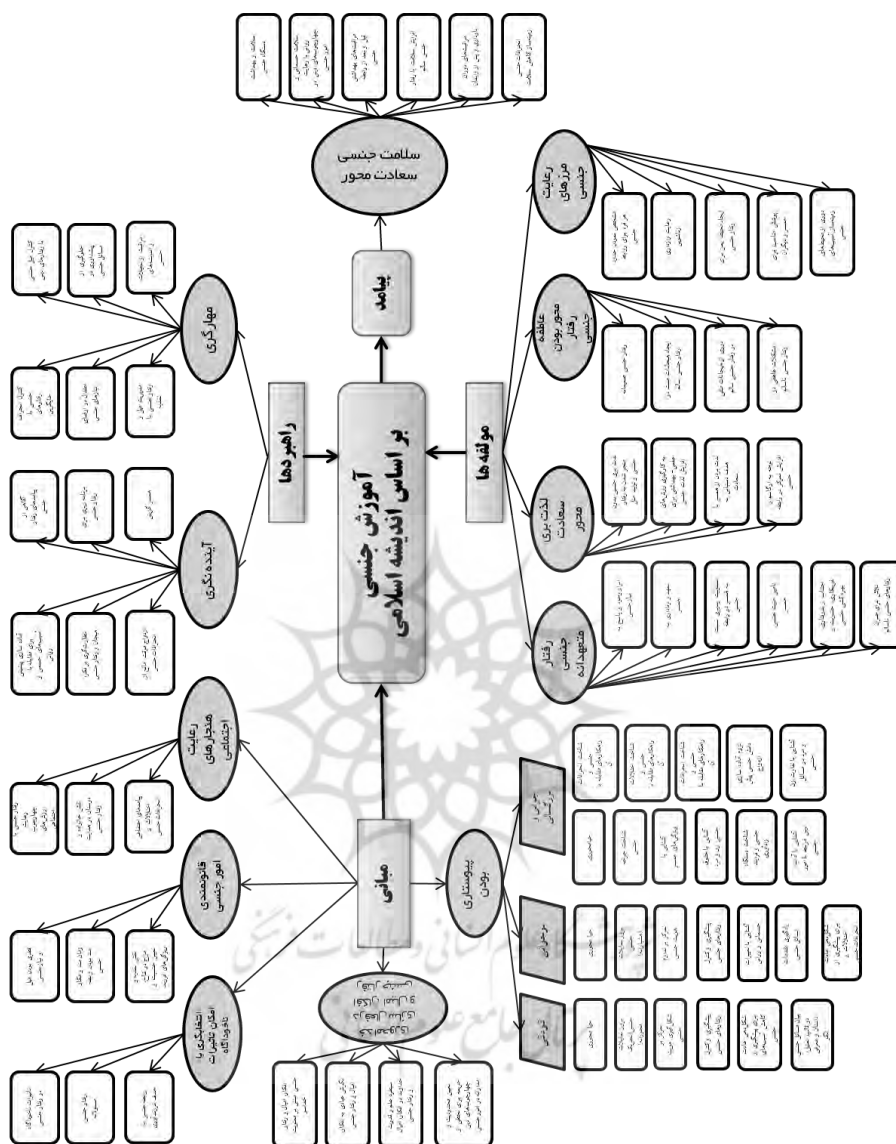
بخش سوم:

مؤلفه‌ها (عاطفه محور بودن رفتار جنسی، لذت‌بری سعادت‌محور، رفتار جنسی متعهدانه، رعایت مرزهای جنسی)؛

بخش چهارم:

پیامد (سلامت جنسی سعادت‌محور).

با توجه به این یافته‌ها مدل نظری نهایی آموزش جنسی بر اساس اندیشه اسلامی را بدین شکل می‌توان تعریف نمود: «آموزش جنسی بر اساس اندیشه اسلامی فرایندی است که با توجه به انتخابگری همراه با تأثیرات ناخودآگاه، رعایت هنجارهای اجتماعی و قانونمندی الهی حاکم بر افکار، امیال و رفتار جنسی، و با به‌کارگیری دو راهبرد مهارگری و آینده‌نگری متناسب با دوره‌های مختلف رشدی طرح‌ریزی می‌شود. رعایت مرزها، لذت‌بری مبتنی بر سعادت، توجه به عواطف، تعهد و مسئولیت‌پذیری در رفتار جنسی از جمله مؤلفه‌های آموزش جنسی می‌باشد که نتیجه آن سلامت جنسی سعادت‌محور خواهد بود».

نمودار ۱: مدل نظری نهایی آموزش جنسی بر اساس اندیشه اسلامی

بحث و نتیجه‌گیری

در تبیین یافته‌های پژوهش ابتدا می‌بایست به چند نکته مهم اشاره نمود: قرآن کریم و منابع اصیل اسلامی به‌عنوان مهم‌ترین منبع برای تدوین مدل آموزش جنسی در نظر گرفته می‌شود. نیاز جنسی در اسلام پذیرفته و به آن اهمیت داده شده است. برای همین در کنار پاسخ‌دهی به سایر نیازهای بنیادین

انسان، مهیا نمودن شرایط بهینه پاسخدهی به این نیاز نیز بایستی مورد توجه قرار گیرد (بقره: ۱۸۷ و ۲۲۳). قرآن به عنوان منبعی از معارف الهی برای همه ابعاد وجودی رهنمودهایی دارد که بعد جنسی هم در آن مورد غفلت قرار نگرفته است. خداوند انسان‌ها و همه جانداران را به صورت جفت آفرید (نساء: ۱؛ شوری: ۱۱؛ روم: ۲۱) تا حیات بشر و دیگر انواع جانداران تداوم یابد و تولید نسل اتفاق بیفتد، از طرفی رفتار جنسی در قالب ازدواج در چارچوب نظام فقهی اسلام مورد تأکید و توصیه بوده و وسیله تکامل فرد و کسب آرامش و رشد، تلقی شده است. اسلام نه تنها میان معنویت و بهره‌مندی از لذات جنسی منافاتی نمی‌بیند؛ بلکه بهره‌مندی مشروع از آن را شرط تکامل معنوی انسان و یکی از بهترین راه‌های دستیابی به سعادت واقعی می‌داند.

بنابراین بایستی دانش جنسی متناسب با مبنای پیوستاری بودن آموزش جنسی، به روش‌های متناسب در محتوای آموزش جنسی تبیین شود. خداوند پتانسیل‌های مختلف و متفاوتی را برای زن و مرد در سنین مختلف رشدی قرار داده است (نساء: ۳۴)، که به واسطه این تفاوت‌های فردی و نقش‌های جنسی و جنسیتی، راهبردهایی متناسب با آن برای افراد مطرح می‌شود تا تضمین زندگی سالم فردی اتفاق بیفتد. بنابراین داشتن راهبردها، محتواها و فرصت‌های یادگیری در زمینه افکار، امیال و رفتار جنسی سالم در سنین مختلف رشدی در آموزش جنسی باید مورد توجه قرار گیرد. وجود چنین دیدگاهی، زمینه فکری آموزش جنسی را به صورتی سازگار با کرامت انسانی فراهم می‌آورد، بر خلاف آنچه در بسیاری از کشورهای غربی در زمینه آموزش جنسی یافت می‌شود.

در واقع اندیشه اسلامی مدل آموزش جنسی را تشکیل می‌دهد که در مقایسه با سایر رویکردهای موجود، اولاً وسیع‌تر و جامع‌تر است؛ ثانیاً به دور از افراط و تفریط‌هایی است که در این مورد وجود دارد؛ بنابراین این فرض تقویت می‌شود که مدل آموزش جنسی مبتنی بر اندیشه اسلامی هم از حیث مبانی، مؤلفه‌ها، راهبردها و پیامد نسبت به تبیین آموزش جنسی از سایر مدل‌های موجود از وسعت و عمق بیشتری برخوردار است.

مبانی شناسایی شده در مدل آموزش جنسی بر اساس اندیشه اسلامی یکی از شاخص‌های تفاوت با مدل‌های موجود است. مدل‌های موجود به دلیل مبانی خود، به نادیده انگاشتن جنبه‌های اخلاقی و معنوی در طراحی مدل آموزش جنسی رسیدند؛ در حالی که آموزش جنسی مبتنی بر اندیشه اسلامی منشأ الهی دارد و در تلاش است تا به رفتار جنسی، رنگ عبادی بدهد و خشنودی خدا را نیز جلب کند. بر همین اساس حکم تکوینی در زمینه افکار، امیال و رفتار جنسی را خداوند متعال صادر می‌کند که موجب تنظیم قواعد و عوامل تکوینی آن می‌گردد، و حکم تشریعی خداوند، مدل آموزش جنسی را مشخص می‌سازد؛ بنابراین محوریت خداوند متعال، تنها خاستگاهی است که می‌تواند آموزش جنسی را بر اساس آن طرح‌ریزی نمود.

هر محتوایی در خصوص افکار، امیال و رفتار جنسی که مدل آموزش جنسی را پایه‌ریزی می‌کند، اگر از خاستگاه حکم خداوند متعال صادر نشده باشد، بی‌تردید ناقص و ناکارآمد خواهد بود.

سوین، وارن و هلل (۲۰۰۴) رویکرد لیبرال را یکی دیگر از مبانی نظری آموزش جنسی دانسته و بر این باورند که این رویکرد بر بهبود شرایط انتخاب فرد تأکید زیادی دارد و باید علایق و خواسته‌های فرد در آموزش جنسی لحاظ شوند. مسئله جنسی وقتی بروز می‌کند که در مجموعه آموزش‌ها و دانش‌های جنسی که به فرد منتقل می‌شود، فردیت شخص لحاظ نشود. در این دیدگاه اقتدار به سمت فرد و خواسته‌های او منتقل می‌شود؛ بنابراین آن‌الگویی از رفتار جنسی مشروع است که مطابق علایق و خواسته‌های فرد باشد. محققانی مانند مگنوس هیرشفیلد، آلفرد کینزی، ویلیام مسترز و ویرجینیا جانسون به‌عنوان پیشگامان این مدل نظری به‌شمار می‌روند (رک: کینزی، پامری و مارتین، ۱۹۴۸؛ کینزی، پامری، مارتین و گبهارد، ۱۹۵۳؛ مسترز و جانسون، ۱۹۶۶). بنابراین آموزش‌های جنسی که در مدل‌های نظری موجود وجود دارد، مبتنی بر مبانی و دیدگاه فردگرایانه می‌باشد (تالوکدر، ۲۰۱۹). از آنجایی که رویکردهای موجود اومانستی بوده و یک بعدی به انسان می‌نگرد، به شکوفاسازی و کمال‌نهایی فرد و رسیدن به مقام توحید و عبودیت الهی توجهی ندارند.

خسروی و باقری (۱۳۸۷) بر این باورند که آموزش ارزش‌ها همواره بخش مهمی از اهداف نظام‌های آموزشی است؛ زیرا این نظام‌ها به‌منزله بخشی اساسی از کار خود، در پی آن‌اند که فرهنگ و ارزش‌های آن را به نسل آینده انتقال دهند. اما آنچه در این میان اهمیت بیشتری دارد، این است که چگونه می‌توان ارزش‌های مورد نظر را در زمینه مسائل جنسی درونی کرد. بر همین اساس در تنظیم مدل آموزش جنسی برای دستیابی به این امر، مبنای پیوستاری بودن مطرح شده است که در سایر مدل‌های آموزش جنسی مورد توجه قرار نگرفته است. در مدل‌های آموزش جنسی موجود با تمرکز بر دوره کودکی و نوجوانی به آموزش مستقیم جنسی و بدون در نظر گرفتن درونی‌سازی آن توجه شده است (مایمونا، ۲۰۱۹). به عبارت دیگر، چنین نیست که روش‌های مربوط به مبنای پیوستاری بودن، در جریان آموزش یکباره و به‌صورت مستقیم به داده‌های جنسی بپردازد. ترتیب روش‌ها و محتوای آن کاملاً بر اساس ظرفیت و ویژگی‌های ذهنی و روانی فرد در هر دوره رشدی متفاوت می‌باشد که در این قسمت بهره‌گیری از اندیشه اسلامی چاره‌ساز خواهد بود.

روش‌های آموزش جنسی مبتنی بر اندیشه اسلامی با توجه به بعد پیوستاری آن به روش‌های مستقیم، نیمه‌مستقیم و غیرمستقیم تقسیم می‌شود. این شیوه‌ها روی یک طیف یا محور قرار می‌گیرند، به‌طوری‌که از قطب شیوه‌های غیرمستقیم تا شیوه‌های نیمه‌مستقیم و قطب شیوه‌های مستقیم تنظیم می‌شوند؛ بنابراین درجه متفاوتی از میزان مستقیم و غیرمستقیم بودن در آنها بسته به دوره رشدی فرد وجود خواهد داشت.

از سوی دیگر مدل‌های آموزش جنسی موجود هنجارمحور می‌باشد (بلکی، هنسی و فیش بین، ۲۰۰۲) و با توجه به عدم ثبات هنجارها در دوره‌های گوناگون و سنین مختلف، مدل آموزش جنسی برآمده از آن نیز متغیر بوده و به یک نسبیّت‌گرایی منجر می‌شود؛ درحالی که مدل آموزش جنسی مبتنی بر اندیشه اسلامی بر اساس هنجارهای اجتماعی شکل نگرفته است و با توجه به منابع اصیل ارزشی تدوین شده است؛ از همین رو مدل تدوین‌شده ملاک‌محور است؛ ملاکی که بر مبنای آموزه‌های اصیل اسلام تعیین گردیده است و به واسطه گذر زمان و تغییر هنجارهای اجتماعی تغییر نمی‌کند. ملاک مدل آموزش جنسی بر اساس اندیشه اسلامی با ابعاد اعتقادی، اخلاقی و احکامی دینی همخوانی و سازگاری دارد. درعین حال یکی دیگر از تفاوت‌های مدل آموزش جنسی موجود با سایر مدل‌های موجود، به مبنای رعایت هنجارهای اجتماعی به جای طراحی مدل آموزش جنسی بر اساس هنجارهای اجتماعی بر می‌گردد. بر اساس اندیشه اسلامی، آموزش جنسی، ملاکی را تعیین می‌کند که بر اساس آن به معیارها و ارزش‌های اجتماعی حاکم بر جامعه نیز توجه می‌شود؛ درحالی که آموزش‌های جنسی موجود بدون در نظر گرفتن ارزش‌های فرهنگی جوامع مختلف و با طرح یک چهارچوب و قانون کلی مانند آموزش جنسی در دوره کودکی و نوجوانی برای جلوگیری از بارداری ناخواسته و پیشگیری از بیماری‌های مقاربتی، نسخه واحدی برای تمامی فرهنگ‌های مختلف در نظر می‌گیرند (گیلیام و همکاران، ۲۰۱۶).

هدف اصلی آموزش جنسی پس از جنگ جهانی دوم، ممانعت از گسترش بیماری‌های مقاربتی، به‌ویژه سیفلیس و سوزاک بوده است (دل‌اماتر، ۲۰۰۷). بررسی متون درسی آن زمان؛ مثلاً دستگاه تولید مثل خرگوش‌ها یا گرده‌افشانی گیاهان گل‌دار، حاکی است که بسیاری از مدارس در سال ۱۹۵۰ و ۱۹۶۰ در باب آموزش جنسی با احتیاط سخن گفته‌اند (فرم‌هینی فراهانی، ۱۳۸۵). آموزش جنسی در دهه هفتاد، از پایه دگرگون شد و در درس زیست‌شناسی درباره دستگاه تولید مثل بحث شد. علاوه بر این، در این سال‌ها شیوه‌های جلوگیری از بارداری به‌صورت گسترده آموزش داده می‌شد. در این دوره بیشتر بر ارائه دقیق اطلاعات تأکید می‌شد و هدف از طراحی مدل‌های آموزش جنسی، کاهش ناآگاهی، جرم و خیانت، شرم و حیا و اضطراب و نگرانی بود. در دهه هشتاد، آموزش جنسی با اهداف گسترده‌تری دنبال شد. استقبال فزاینده از اندیشه فمینیستی^۱ منجر به افزودن برنامه‌هایی شد که شاگردان را به بررسی نقش زنان و مردان در جامعه تشویق می‌کرد. هدف آن بود که دانش‌آموزان اصل تفاوت‌های جنسی و همچنین میزان آن را درک کنند. هم‌زمان با آن، برنامه‌های آموزش جنسی اهدافی از قبیل کسب مهارت برای تصمیم‌گیری، برقرار کردن رابطه با دیگران، ایفای نقش پدری و مادری و تعیین خط مشی در زندگی شخصی را دنبال می‌کرد. آزادی‌های جنسی در این دهه، باعث نگرانی و هراس والدین شد و شیوع

بیماری ایدز به این نگرانی دامن زد (هلیسون، ۲۰۰۲). سراسیمگی در وضع قانون و صدور بخش‌نامه‌های دولتی در خصوص آموزش جنسی، که تا امروز هم ادامه دارد، ثابت کرده است که آموزش‌های جنسی موجود به ارزش‌های اخلاقی و الهی توجهی نکرده است؛ از این رو یکی از تفاوت‌های شاخص مدل آموزش جنسی موجود با سایر مدل‌های دیگر، توجه به پیامد مدنظر این مدل می‌باشد.

برنامه جامع آموزش جنسی و آموزش جنسی برای جلوگیری از خطر؛ از جمله برنامه‌هایی است که رویکرد لیبرال بر آن حاکم است (موران، ۲۰۰۰). در چنین برنامه‌هایی موضوعاتی همچون آناتومی جنسی، تولید مثل، روش‌های پیشگیری از بارداری و بیماری‌های مقاربتی، گسترش و حفظ ارتباطات جنسی، خودارضایی و همجنس‌گرایی مورد توجه قرار می‌گیرند (ایروین، ۲۰۰۲). مدل نظری حاکم بر این برنامه‌ها بیشتر نگاهی کارکردگرا داشته و سعی در جلوگیری بارداری‌های ناخواسته و یا انتقال بیماری‌های آمیزشی دارد (مک لارن، ۱۹۹۲). مفاهیم کلیدی این گفتمان آمیزش امن و آمیزش بی‌خطر است (براون و تاورنر، ۲۰۰۱). بنابراین در مدل‌های موجود دستیابی به هدف نهایی خلقت یعنی دستیابی به سعادت توجهی نشده است و بیشتر به اهداف واسطه‌ای؛ همچون فراهم کردن بستر مناسب برای رشد جنسی سالم، شناخت و انتظار درست از هویت جنسی خود و دیگران، ارضای صحیح و بهنجار غریزه جنسی و پیشگیری از انحرافات جنسی و آماده‌سازی دختر و پسر برای زندگی سالم خانوادگی توجه شده است (جورجیو، ۲۰۱۷). در صورتی که دستیابی به هدف نهایی مدل موجود فرایندی است که پیش از تولد شروع می‌شود و همه مراحل تحول زندگی فرد را دربر می‌گیرد. منظور از هدف‌های واسطه‌ای، وضعیت‌های مطلوبی هستند که واسطه و زمینه‌ساز نیل به هدف نهایی‌اند. این هدف‌ها خود دو دسته‌اند: هدف‌های کلی و هدف‌های رفتاری. اهداف رفتاری خود زمینه تحقق و دستیابی اهداف کلی را فراهم و تسهیل می‌کنند. پیامد آموزش جنسی مبتنی بر اندیشه اسلامی دستیابی به کمالات شایسته و رضوان الهی است؛ از همین رو همه مبانی، راهبردها و مؤلفه‌های مربوط به آموزش جنسی بایستی در راستای وضع مطلوبی باشند که همان خشنودی و رضایت خداوند است. هر فرد با قرار گرفتن در مسیر رسیدن به سعادت‌مندی خویش، امکانات، خواسته‌ها، افکار، امیال و رفتار جنسی خود را جهت‌دهی کرده و بین باورها، انگیزه‌ها و فعالیت‌های خود، آنچه بیشترین هماهنگی را ایجاد می‌نماید و در درجات قرب الهی قرار می‌گیرد را مورد توجه قرار می‌دهد.

یکی دیگر از جنبه‌های مقایسه مدل آموزش جنسی موجود با سایر مدل‌های موجود، راهبرد آینده‌نگری است. آینده‌نگری یک جهت‌گیری شناختی به آینده فردی در یک چهارچوب استدلال عملی است که به افراد در جهت رسیدن به اهداف بلندمدت‌شان کمک‌های مؤثری می‌کند. افراد آینده‌نگر، به‌طور حساب‌شده و دوراندیشانه به عواقب تصمیمات و اعمال‌شان توجه می‌کنند و اهداف بلندمدت را برای رسیدن به لذت‌های کوتاه‌مدت قربانی نمی‌کنند و در ذهنشان آنچه را که در مجموع بیشترین

رضایت را به دنبال خواهد داشت، نگه می‌دارند (خاکبازان و رفیعی‌هنر، ۱۳۹۶). در رویکردهای موجود مهم‌ترین هدف آموزش جنسی، پیشگیری از بارداری و پیشگیری از بیماری‌های آمیزشی می‌باشد (بیزر، ۲۰۰۵؛ پرایس و همکاران، ۲۰۰۳؛ کتینگ، ۲۰۱۹؛ شیرای، تسوجیمورا، عبدالحامد و هوری، ۲۰۱۷؛ بیومونت، مگیور، ۲۰۱۳؛ کونتولا، ۲۰۱۰)؛ درحالی‌که راهبرد آینده‌نگری در مدل موجود با اهداف عالیه دستیابی به سلامت جنسی سعادتمحورانه تنظیم شده است.

رویکرد انتقادی یکی دیگر از مدل‌های حاکم بر آموزش جنسی است که کمیس و همکاران (۱۹۸۳) معتقدند. تمرکز اساسی این رویکرد ایجاد عدالت و برابری در جامعه است. این گرایش تمایل دارد تا شرایطی فراهم آورد که صدای گروه‌های در حاشیه قرار گرفته و اقلیت‌های جنسی مانند همجنس‌گرایان و دوجنسی‌ها نیز شنیده شود. این دیدگاه به افراد این امکان را می‌دهد تا به‌طور فعالانه در مقابل گرایش‌ها و ارزش‌های مسلط جامعه در امور جنسی احساس مسئولیت کنند. مطابق این دیدگاه روابط جنسی غیرهمجنس‌گرا مبتنی بر خواست نظام قدرت است. قدرت همان عاملی است که موجب ایجاد بی‌عدالتی و تبعیض شده و باید به تمام صور با آن مبارزه کرد (کوماشیرو، ۲۰۰۲). بنابراین رفتارهای جنسی ناسالم که در مدل‌های آموزش جنسی موجود مطرح می‌شود با انحرافات که در رویکرد دینی وجود دارد، متفاوت است. بر اساس اندیشه اسلامی، تمامی رفتارهای جنسی می‌بایست در جهت رشد و تعالی او و دستیابی به سعادت باشد و از همین‌رو دامنه وسیعی از رفتارهایی همچون خودارضایی، همجنس‌گرایی، ارتباط با نامحرم و رفتارهای این‌چنینی به‌عنوان انحراف شناخته می‌شود؛ درحالی‌که در مدل‌های موجود، رفتار جنسی‌ای انحراف محسوب می‌گردد که کشوری فردی و اجتماعی او را مختل نماید (کیلی، ۲۰۰۲).

همچنین در مدل آموزش جنسی مبتنی بر اندیشه اسلامی، مؤلفه رفتار جنسی متعهدانه شناسایی می‌شود که فرد می‌بایست لذت جنسی را به شیوه متعهدانه و مسئولانه و در چهارچوب دینی در زندگی رعایت کند؛ ازاین‌رو رفتار جنسی بین دو نفر فقط در چارچوب ازدواج شرعی (دائم یا موقت) قابل پذیرش است؛ درحالی‌که مدل‌های آموزش جنسی موجود، با تمرکز به جلوگیری از بارداری ناخواسته و پیشگیری از سقط و بیماری‌های مقاربتی، جهت‌گیری خود را درخصوص رفتار جنسی دو نفر بر اساس میل و علاقه فرد تعیین می‌کند (هندایان، پانديا، پوتری، واتی، وینستیا و ریزکی، ۲۰۱۹)؛ از همین‌رو رابطه دو همجنس یا دو غیرهمجنس فقط به‌گونه‌ای باشد که از بیماری‌های مقاربتی و بارداری ناخواسته محفوظ باشند.

مدل‌های آموزش جنسی فرویدیسم رادیکال (فیلدز و تولمن، ۲۰۰۶؛ فاین و مک کلند، ۲۰۰۶)، فمینیسم رادیکال و فمینیسم فرهنگی (هکمن، ۱۹۹۹) از دیگر مدل‌های آموزش جنسی به‌شمار می‌رود

که رویکرد انتقادی بر آن حاکم است؛ به‌عنوان نمونه فمینیست‌های رادیکال، تولید مثل انسانی را که توسط نهادهایی چون ازدواج و دگرجنس‌خواهی اجباری و مفهوم مادری کنترل و جامعه‌پذیر شده‌اند، به شدت مورد نقد قرار می‌دهند. آنها به دنبال باز تعریف ساختارهای اجتماعی به شکلی هستند که فرهنگ، معنویت، هنر، دانش، لذت و بدن زنانه را مورد حمایت قرار دهد. به این ترتیب لذت جنسی مستقل از مردان به‌صورت فردی یا روابط جنسی دو زن یا روابط جنسی با مردان به‌طوری که شخصیت زن حفظ شود، مورد تأکید قرار می‌گیرد (بابر و موری، ۲۰۰۱)؛ درحالی که مدل موجود که بر اساس اندیشه اسلامی طراحی شده است، یک مدل آموزش جنسی میانه‌رو می‌باشد که ضمن اینکه انگیزه جنسی را به‌عنوان یک نیروی ذاتی مهم می‌شمارد، مهارگری آن را نیز مورد توجه قرار داده است و از همین روی روابط جنسی خارج از چهارچوب ازدواج همچون همجنس‌گرایی را نادرست تلقی می‌کند. آموزش جنسی بر اساس اندیشه اسلامی، لزوم مراعات و اعتدال و اجتناب از افراط و تفریط و رهبری امور فطری را توصیه می‌کند. مدل موجود نه خواهان طغیان و سرکشی و مرزن‌شناسی امور جنسی است و نه حامی سرکوبی افکار، امیال و رفتار جنسی؛ بلکه پیوسته در راهبری آنها در سنین مختلف و هدایتگری آنها می‌کوشد.

بر همین اساس یکی دیگر از تمایزهای مدل‌های موجود آموزش جنسی به مؤلفه رعایت مرزها مرتبط می‌شود. کیفیت رفتارهای جنسی از نظر زمان، مکان و کیفیت رابطه در مدل‌های موجود بر اساس اصل لذت می‌باشد و از همین رو در هر مکانی و به هر کیفیتی می‌توانند رفتار جنسی خود را انجام دهند یا از هر وسیله‌ای برای تحریک بیشتر خود یا شریک جنسی خویش بهره ببرند (شارما، ۲۰۲۰)، اما بر اساس اندیشه اسلامی، آزادی بی‌حدومرز جنسی جایگاهی در مدل آموزش جنسی ندارد و افکار، امیال و رفتارهای جنسی باید با ایمن‌سازی محیطی و رعایت مرزهای جنسی همراه با توجه به لذت مبتنی بر سعادت صورت پذیرد؛ از همین رو اسلام، قواعد و ضوابط خاصی برای برخورد با افکار و امیال جنسی پیش‌بینی کرده است.

از دیگر تفاوت‌های شاخص مدل آموزش جنسی موجود با سایر مدل‌های موجود، توجه به بعد سعادت‌نگری در لذت‌بری جنسی است. در مدل‌های آموزش جنسی موجود فرد برای دستیابی به لذت جنسی بیشتر، می‌تواند از روش‌ها و ابزارهای گوناگونی همچون عکس‌ها، فیلم‌ها، متن‌ها و ابزارهای مختلف بهره برد (بایرز، سیرز و فوستر، ۲۰۱۳)؛ در صورتی که مدل آموزش جنسی مبتنی بر اندیشه اسلامی به لذت‌بری مبتنی بر سعادت فرد توجه می‌کند؛ بدین صورت که رسیدن به بالاترین لذت‌های جنسی زوجی می‌بایست به‌گونه‌ای باشد که آنان را از مسیر قرب الهی و کمال‌نهایی خود دور نکند؛ از این رو راهبرد مهارگری فقط برای پیش از ازدواج بیان نمی‌شود و فرد بعد از ازدواج نیز با مهارگری در لذت‌های ممنوعه و آسیب‌زا، خود را در مسیر کمال و سعادت نگه می‌دارد.

بلیر و منک (۲۰۰۹) به رویکرد محافظه کارانه در آموزش جنسی اشاره داشتند و معتقدند تمرکز اساسی مدل آموزش جنسی بر انتقال ارزش های جنسی حاکم به متربیان است. چارچوب و استخوان بندی امر جنسی اغلب به طور پیشینی و توسط یک قدرت مرجع خارجی تعیین می شود. بنابراین مدل های آموزش جنسی موجود بر کنترل های بیرونی بیشتر از کنترل های درونی تمرکز دارد. بر اساس اندیشه اسلامی خداوند انسان را به کنترل درونی مجهز ساخت، که در صورت به کارگیری آن و استفاده صحیح از آن، گام مهمی در جهت به کمال رسیدن و سعادت مندی او می باشد. از جمله این قوای ارزشمند درونی که ریشه در فطرت آدمی دارد، حیا می باشد که یکی از ابعاد مورد توجه در مدل آموزش جنسی موجود است.

در مجموع می توان اذعان داشت که مدل آموزش جنسی بر اساس اندیشه اسلامی جامع تر و در عین حال تسهیل کننده مسیر فرد برای دستیابی به هدف غایی آفرینش یعنی رسیدن به سعادت می باشد. یافته های حاصل از این پژوهش، بستر مناسبی برای تدوین برنامه آموزش جنسی برای دوره های تحولی مبتنی بر این مدل را فراهم کرده است. پیشنهاد می شود کتاب راهنمای مدل آموزش جنسی با تأکید بر مبانی قرآن، احادیث و کلام اندیشمندان مسلمان تألیف و در اختیار معلمان و مربیان تربیتی و مدارس قرار دهند. طراحی مدل نظری آموزش جنسی بر اساس مصاحبه نیمه ساختاریافته با روان شناسان اسلام شناس از دیگر پیشنهادات پژوهشی به شمار می رود؛ همچنین پیشنهاد می شود بر اساس مدل نظری طراحی شده، برای درمان اختلالات و انحرافات جنسی، مداخله درمانی و بسته آموزشی طراحی شود.

منابع

- قرآن کریم.
- ابوعاشق، عبدالمنعم ابراهیم (۲۰۰۱). تربیت البنات فی الاسلام. مصر: مکتبه اولاد الشیخ للتراث.
- اسلامیه، حمیدرضا (۱۳۸۵). نگاهی به تعلیم و تربیت در سیره نبوی. تهران: بقیه العتره، مرکز علمی فرهنگی جنات.
- اسلامی نسب، علی (۱۳۷۹). تربیت جنسی کودک از دیدگاه علم و اسلام. تهران: نسل نواندیش.
- امینی، ابراهیم (۱۳۶۸). آیین تربیت. تهران: انتشارات اسلامی.
- ایزائلو، امید و زارع، محبوبه (۱۳۹۴). ادبیات اجازه گرفتن کودکان در خانه، با تأکید بر آیه ۵۸ سوره نور با تکیه بر بررسی تفاسیر معتبر شیعه و اهل سنت. همایش ملی اشراق اندیشه مطهر، خانواده و تربیت جنسی. مشهد.
- بخشی، افسر (۱۳۷۵). نگاهی به تربیت جنسی فرزندان. مجله ندای صادق، ۴(۴)، ۶۶-۷۰.
- بنیانی، محمدرضا (۱۳۹۷). الگوی سلامت جنسی همسران بر اساس منابع اسلامی، ساخت بسته آموزشی و بررسی اثر آن بر رضایت جنسی و رضایت زناشویی. رساله دکتری. مؤسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی.
- بهشتی، محمد (۱۳۸۵). تربیت جنسی از منظر فیض کاشانی. تربیت اسلامی، ۲(۳)، ۸۹-۱۱۳.
- پسندیده، عباس (۱۳۸۶). دین و مهارت های خویش داری جنسی. مجله حدیث زندگی، ۱(۳۴)، ۵۴-۱۰۸.
- پورامینی، محمدباقر (۱۳۸۳). تربیت جنسی در سیره نبوی. تربیت اسلامی، ۱(۱)، ۱۶۵-۱۸۲.
- تهذیبی، نسرين و جوادنیا، امیر (۱۳۸۴). مراحل رشد انسان و تربیت جنسی کودکان از نظر اسلام. دومین کنگره سراسری خانواده و سلامت جنسی. دانشگاه شاهد. تهران.
- ثابت، حافظ (۱۳۷۹). درآمدی بر تربیت جنسی در نهج البلاغه. مجله تربیت اسلامی، ۴(۴)، ۵۹۳-۶۲۰.

- ثابت، حافظ (۱۳۸۲). تربیت جنسی. مجله معرفت، ۶(۶۹)، ۱۰۵-۱۰۱.
- حر عاملی، محمد بن حسن (۱۴۰۹ق). وسائل الشیعه. مصحح: مؤسسه آل البيت ع. قم: مؤسسه آل البيت ع.
- خاکبازان، نوید و رفیعی هنر، حمید (۱۳۹۶). تبیین سازه «حزم» (آینده نگری) بر اساس اندیشه اسلامی. معرفت، ۱۰(۲۶)، ۷۵-۶۱.
- خسروی، زهره و باقری، خسرو (۱۳۸۷). راهنمای درونی کردن ارزش های اخلاقی از طریق برنامه درسی. مطالعات برنامه درسی، ۳(۸)، ۱۰۵-۸۱.
- دوایی، مهدی و بنی سی، پری ناز (۱۳۸۴). تربیت جنسی در اسلام. دومین کنگره سراسری خانواده و مشکلات جنسی. دانشگاه شاهد، کلینیک سلامت خانواده. تهران.
- رضازاده، فاطمه بیگم (۱۳۶۹). نظام جنسی کودک و نوجوان در اسلام. پایان نامه کارشناسی ارشد. دانشگاه تربیت مدرس. تهران.
- رفیعی، بهروز (۱۳۷۹). آرای دانشمندان مسلمان در تعلیم و تربیت و مبانی آن. تهران: سمت.
- ریحانی اصل، فروغ و خیاطان، فلور (۱۳۹۶). اثربخشی آموزش مهارت های جنسی بر طرحواره های جنسی زنان، عزت نفس جنسی و رضایت جنسی زنان مراجعه کننده به مراکز مشاوره شهر اصفهان. فصلنامه پرستاری، مامایی و پیراپزشکی، ۲(۴)، ۵۵-۴۵.
- ستوده نیا، محمدرضا و رمضانی، ملیحه (۱۳۹۴). بررسی روش های تربیت جنسی در قرآن با تأکید بر رویکرد روان شناسی شناختی. همایش ملی اشراق اندیشه مطهر، خانواده و تربیت جنسی. مشهد.
- سعادت فرد، فاطمه السادات؛ خلوتی جابری، سمیه؛ قلاتش، عباس و سعادت فرد، زهره السادات (۱۳۹۴). بررسی تربیت جنسی کودکان و نوجوانان از دیدگاه اسلام. کنفرانس علمی پژوهشی راهکارهای توسعه و ترویج آموزش علوم در ایران.
- عباسی، مهدی (۱۳۹۶). الگوی تنظیم رفتار جنسی با رویکرد اسلامی. قم: مؤسسه علمی فرهنگی دار الحدیث.
- عبدالرؤف، عبدالغفور (۱۴۱۴ق). دراسات فی علم النفس الاسلامی. قم: مکتب الاعلام الاسلامی.
- علم الدین، محمد (۱۹۷۱). التریبة الجنسية بین الواقع و علم النفس والدين. قاهره: الهيئة المصرية العامة للتألیف و النشر.
- فاکر مبینی، محمد و فاکر، اعظم (۱۳۹۲). تربیت جنسی از نگاه مفسران فریقین. دوفصلنامه مطالعات تطبیقی قرآن و حدیث، ۱(۱)، ۴۲-۵.
- فرمیهنی فراهانی، محسن (۱۳۸۵). درآمدی بر تربیت جنسی در متون دینی اسلام. پژوهش های تربیت جنسی، ۳(۶)، ۱۷۸-۱۴۱.
- فقیهی، علی نقی (۱۳۸۷). بررسی احادیث در زمینه راهکارهای تربیتی به منظور پیشگیری از رفتارهای ناپهناجر جنسی نوجوانان و جوانان. تربیت اسلامی، ۳(۶)، ۵۶-۲۷.
- فقیهی، علی نقی؛ شکوهی یکتا، محسن و پرند، اکرم (۱۳۸۷). آموزش جنسی به کودک و نوجوان از دیدگاه اسلامی و مطالعات روان شناختی. تربیت اسلامی، ۳(۷)، ۸۰-۵۱.
- قطب، محمد (۱۳۷۵). روش تربیتی اسلام. ترجمه محمد مهدی جعفری. شیراز: دانشگاه شیراز.
- کجباف، محمدباقر (۱۳۸۴). رفتارشناسی جنسی در اندیشه دینی. مطالعات راهبردی زنان (کتاب زنان)، ۷(۲۷)، ۱۱۳-۱۴۴.
- کلینی، محمد بن یعقوب (۱۴۰۷ق). الکافی. مصحح: علی اکبر غفاری و محمد آخوندی. تهران: دار الکتب الإسلامیه.
- لثی واسطی، علی بن محمد (۱۳۷۶). عیون الحکم و المواعظ. مصحح: حسین حسینی بیرجندی. قم: دار الحدیث.
- مبردی، کتابیون؛ حسن پورازغدی، سیده بتول، و امیری فراهانی، لیلا. (۱۳۹۶). آگاهی و نگرش مادران نسبت به تربیت جنسی کودکان پیش دبستانی. نشریه پرستاری ایران، ۳۰(۱۰۶)، ۴۵-۳۵.
- مجلسی، محمدباقر (۱۴۰۳ق). بحار الأنوار. بیروت: دار إحياء التراث العربی.
- مشایی، ناهید و شاهد، اکرم (۱۳۹۴). عوامل و راهکارهای خودکنترلی و نقش آن در تربیت جنسی مبتنی بر آموزه های دینی. همایش ملی اشراق اندیشه مطهر، خانواده و تربیت جنسی. مشهد.
- مطهری، مرتضی (۱۳۸۹). تعلیم و تربیت در اسلام. تهران: صدا.
- نورعلیزاده میانجی، مسعود (۱۳۹۷). سلامت و اختلال جنسی همسران: رویکرد اسلامی و روان شناختی. قم: مؤسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی ع.
- نوری، حسین بن محمدتقی (۱۴۰۸ق). مستدرک الوسائل و مستنبط المسائل. مصحح: مؤسسه آل البيت ع. قم: مؤسسه آل البيت ع.

- Ajzen, I. & Madden, T. J. (1986). Prediction of goal-directed behavior: attitudes, intentions, and perceived behavioral control. *Journal of Experimental Social Psychology*, 22, 453-474.
- Ali, S. R., Liu, W. M. & Humedian, M. (2004). Islam 101: Understanding the Religion and Therapy Implications. *Professional Psychology: Research and Practice*, 35(6), 635-642.
- Allen, L. (2005). 'Say everything': exploring young people's suggestions for improving sexuality education. *Journal Sex Education*, 4, 389-404.
- Bandura, A. (1998). Health promotion from the perspective of social cognitive theory. *Psychology and Health*, 13, 623-649.
- Çankaya, Seyhan & Alan Dikmen, Hacer. (2019). The Impact of Engaged Couples' Sexual Knowledge and Beliefs on Their Beliefs and Attitudes Towards Marriage. *Turkish Journal of Family Medicine and Primary Care*, 427-437.
- Chandra-Mouli, Venkatraman, Gómez Garbero, Lucía, Plesons, Marina, Lang, Iliana & Vargas, Esther (2018). Evolution and Resistance to Sexuality Education in Mexico. *Global Health: Science and Practice*.
- Clonan-Roy, Katherine. (2019). Latina Girls' Sexual Education in the (New) Latinx Diaspora. *Girlhood Studies*, 12, 65-81.
- Davies, Christian. (2020). Poland's Law and Justice Party targeting sex education. *The Lancet*. 395, 17-18.
- DeLamater, J. (2007). Gender Eguity in Formal Sexuality Education in: Handbook for Achieving Gender Equity through Education. Edited by Susan S. Klein. second edition. Routledge.
- DiClemente, C. C. & Prochaska, J. O. (1982). Self-change and therapy change of smoking behavior: a comparision of change in cession and maintenance. *Addictive Behaviours*, 7, 133-142.
- Dilorio, C., McCarty, F., & Denzmore, P. (2006). An Exploration of Social Cognitive Theory Mediators of Father-Son Communication About Sex. *Journal of Pediatric Psychology*, 31(9), 917-927.
- Donald, D. R., Lazarus, S. & Lolwana, P. (2006). *Educational Psychology in Social Context* (3rd ed.). Oxford: Oxford University Press.
- Ezer, Paulina, Kerr, Lucille, Fisher, Christopher, Heywood, Wendy & Lucke, Jayne. (2019). Australian students' experiences of sexuality education at school. *Sex Education*, 19, 1-17.
- Fisher, J. D. & Fisher, W. A. (1992). Changing AIDS-Risk Behavior. *Psychological Bulletin*, 111, 435-474.
- Garzón-Orjuela, Nathaly, Samacá-Samacá, Daniel, Moreno-Chaparro, Jaime, Ballesteros-Cabrera, Magnolia & Eslava-Schmalbach, Javier (2020). Effectiveness of Sex Education Interventions in Adolescents An Overview.
- Georgiou, Dora (2017). Factsheet: Comprehensive Sexuality Education in Cyrus.
- Gilliam, M., Jagoda, P., Heathcock, S., Orzalli, S., Saper, C., Dudley, J. & Wilson, C. (2016). Life Changer: A pilot study of a game-based curriculum for sexuality education. *Pediatr Adolesc Gynecol*, 29, 148-153.
- Handayani, Penny, Pandia, Weny, Putri, Agustin, Wati, Lidia P., Vincentia & Rizky, Agatha. (2019). Sexual Education for Parents and Teachers of Teenagers with Special Needs. *MITRA: Jurnal Pemberdayaan Masyarakat*.
- Herat, Joanna, Plesons, Marina, Castle, Chris, Babb, Jenelle & Chandra-Mouli, Venkatraman. (2018). The revised international technical guidance on sexuality education - A powerful tool at an important crossroads for sexuality education. *Reproductive Health*.
- Jahan, Rownok. (2019). Knowledge of Sex Education among Urban and Rural Adolescents.
- Kehily, M. J. (2002). Sexing the subject: teachers, pedagogies and sex education. *Sex Education: sexuality, society and learning*, 2 (3), 215-231.
- Kenig, N. & Kostovski, D. (2019). Gender differences in the effects of comprehensive sexuality education. *Journal for ReAttach Therapy and Developmental Diversities*, 2(1), 40-50.
- Koch, Ronel, Kitching, Ansie & Yates, Hannelie. (2019). Adolescent girls' voices on their need for sexuality education: A cry for mutual sexual emancipation. *HTS Theologiese Studies / Theological Studies*, 75, 1-8.

- Kramer, Alisha (2019). Framing the Debate: The Status of US Sex Education Policy and the Dual Narratives of Abstinence-Only Versus Comprehensive Sex Education Policy. *American Journal of Sexuality Education*.
- Leung, Hildie, Shek, Daniel, Leung, Edvina & Shek, Esther (2019). Development of Contextually-relevant Sexuality Education: Lessons from a Comprehensive Review of Adolescent Sexuality Education Across Cultures. *International Journal of Environmental Research and Public Health*.
- Mahmodi GH, Hassanzadeh R, HeidariG (2007). The effect of sex education on familyhealth on Mazandran medical university students. *Ofogh-e-Danesh Journal*; 13(2), 64-71.
- Maimunah, Siti (2019). Importance of Sex Education from the Adolescents' Perspective: A Study in Indonesia. *Open Journal for Psychological Research*, 3, 23-30.
- McGee, Michael, Haffner, Debra, Podgurski, Mary & Wilson, Pamela (2019). Past to Future: Creating a Lifelong Career in Sexuality Education—a Panel from the 2017 National Sexuality Education Conference. *American Journal of Sexuality Education*, 1-9.
- McKay, A., Byers, E. S., Voyers, S. D., Humphreys, T. P. & Markham, C. (2014). Ontario parents' opinions and attitudes towards sexual health education in the schools. *Canadian Journal of Human Sexuality*, 23(3), 159-166.
- Nagpal, A. N., Fernandes, C. (2015). Attitude of parents toward sex education. *The Int J Indian Psychol*, 2(4), 38-43.
- Naz, R. (2014). Sex education in Fiji. *Sexuality & Culture*, 18, 664-687.
- Owis, Yasmin (2019). Educate, Not Titillate: LGBTQ. Issues in Sex Education.
- Polit, Denise F., & Beck, Cheryl Tatano (2006). The content validity index: are you sure you know what's being reported? Critique and recommendations. *Research in nursing & health*, 29(5), 489-497.
- Prochaska, J., & Diclemente, C. (1983). Stages and processes of self-change of smoking: Toward an integrative model of change. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 51, 390-395.
- Puolimatka, Tapio (2019). Dietrich von Hildebrand's Criticism of Amoral Sex Education. *Acta Paedagogica Vilnensia*, 43, 128-140.
- Rowe, D., Sinclair, James, Hirano, Kara & Barbour, Josh (2018). Let's Talk About Sex Education. *American Journal of Sexuality Education*, 13, 205-216.
- Sand, Logan (2019). Removing Judgement: Discussing BDSM in Adult Sexuality Education. *American Journal of Sexuality Education*, 14, 1-10.
- Sanjakdar, F., Allen, L., Rasmussen, M. L., Quinlivan, K., Brömdal, A. & Aspin, C. (2015). In search of critical pedagogy in sexuality education: Visions, imaginations, and paradoxes. *Review of Education, Pedagogy, and Cultural Studies*, 37(1), 53-70.
- Sharma, Rajni (2020). Vital Need for Sex Education in Indian Youth and Adolescents. *The Indian Journal of Pediatrics*.
- Sharon, Dganit, Gonen, Ayala & Linetsky, Ira (2020). Factors Influencing Nursing Students' Intention to Practice Sexuality Education in their Professional Work. *American Journal of Sexuality Education*, 1-17.
- Shirai, M., Tsujimura, A., Abdelhamed, Amr & Horie, Shigeo (2017). Sexuality education in Japanese medical schools. *International journal of impotence research*.
- Strauss, A. & Corbin, J. (2014). Basic of qualitative research: Grounded theory procedures and techniques. 3rd ed. Tehran: Institute for Humanities and Cultural Studies.
- Talukder, Ali (2019). Pedagogy of democratization: revisiting two classroom examples of critical pedagogy and Islamic pedagogy. *Pedagogies: An International Journal*, 1-15.
- UNESCO (2009) the rationale for sexuality education . in : international technical guidance on sexuality education: an evidence- informed approach for schools ,teachers and helth educators. *Paris*, 14(1), 2-6.
- UNESCO, U., UNICEF, & UNAIDS, W. (2009). International Technical Guidance on Sexuality Education: an Evidence-informed approach for schools, teachers and health educators, 1.
- Webster, C. R. and Telingator C. J. (2016). Lesbian, gay, bisexual, and transgender families. *Pediatric Clinics*, 63(6), 1107-1119.
- Wight, D. & Fullerton, D. (2013). A review of interventions with parents to promote the sexual health of their children. *Journal of Adolescent Health*, 52(1), 4-27.